

ΛΙΓΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗ

Τὰ χρόνια πέρασαν, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ κάποιος μεράκι γιὰ εὐρύτερα πνευματικὰ ξεπετάγματα τῶν σύγχρονων **Κυθηρίων**, μᾶς ἔκανε νὰ πειθοῦμε στὴν ἔκδοσι αὐτὴν, ποὺ μὲ τὸ παρὸν τεῦχος, συμπληρώνει πέντε χρόνια ζωῆς.

Βέβαια, μιὰ πενταετία εἶναι μιὰ σταγόνα μέσα στὸν χρόνον, ποὺ ὅμως ἔχει τὴν ἀξία της, ὅταν δὲν στεγνώνει καὶ διατηρεῖται καὶ ἀνανεώνεται καὶ ποτίζει κάποιον δεντράκι ποὺ δειλά - δειλά μεγαλώνει ὥσπου νὰ ριζώσει καὶ νὰ γίνει κορμὸς μὲ φύλλα ποὺ θὰ σκιασέι καὶ θὰ δροσίσει ὅλους ἐκείνους ποὺ χρόνια τὸ πότιζαν καὶ τὸ συντηροῦσαν.

Ποτὲ ὁ ὑπογράφων δὲν ἐφιλοβόλησε νὰ ὑπερκεράσει ἄλλες ἀξιόλογες παράλληλες προσπάθειες, στὸν **Κυθηρικὸ** χῶρον, ὅμως ὁραματίσθηκε μιὰ δικαιώσιση τοῦ πνευματικοῦ δυναμικοῦ τῶν συμπatriωτῶν μας, μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, ποὺ εἶναι ἀναιχτές, ὅπως τὸ ἀπέδειξε ἄλλωστε, καὶ ποὺ εἶναι καθαρὰ πνευματικὲς χωρίες τὴν ἐλάχιστη ὑπόνοιαν, πολιτικῆς.

Καὶ ἀξίζει κάθε τιμὴ, καὶ σεβασμός, καὶ εὐχαριστία, σὲ ὅλους αὐτοὺς ποὺ πέντε χρόνια τώρα κοσμοῦν μὲ τὴν συνεργασία τους τὶς σελίδες του.

Ἄν θέλαμε νὰ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ποὺ ἐθέσαμε ἀπὸ τὸ πρῶτο μας τεῦχος, ὅτι τὸ **Περιοδικὸ** αὐτὸ εἶναι ἀποκλειστικὰ **Γσιριγώτικο**, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἄφηνε ἐποχὴ στὸν σύγχρονον **Ἑλληνικὸ** πνευματικὸ χῶρον. **Ὅμως** δὲν ἀκολουθήσαμε τὴν ἐμπορικὴ αὐτὴ γραμμὴ. **Ἐκρατή-**σαμε πιστὰ τὶς ἀρχὲς τῆς ἐκδόσεώς μας, καὶ εἴμαστε ὑπερήφανοι γι' αὐτό. **Καὶ** γι' αὐτὸ μᾶς σέβονται καὶ μᾶς ἀξιολογοῦν ἀνάμεσα στοὺς πρώτους. **Οἱ** γνωρίζοντες βέβαια, καὶ οἱ παρακολουθοῦντες, τὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ τόπου μας.

Πικρὴ ἢ ἀλήθεια. **Οἱ** **Γσιριγῶτες**, δὲν εἶναι γιὰ ὑψηλὰς πνευματικὰς ἀνατάσεις...

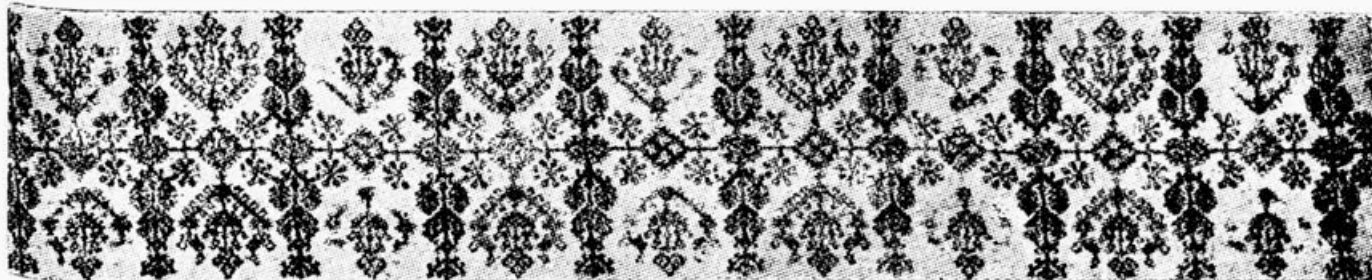
Πάντως ἐμεῖς, συνεχίζουμε.

Ἄρης Π. Τσιτσάλης

Ερμενευτική Σοφίας

«Εξόντες ποῦ φεύγουν»

Μια εκδήλωση για τα Κύθηρα

Στις 14 Νοεμβρίου 1987

Μια σημαντική εκδήλωση για τα Κύθηρα, πραγματοποιούν από κοινού ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, και Η ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ της Αμερικανικής Σχολής Κλασσικών Σπουδών, εις τας 14 Νοεμβρίου εις το αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών στην Αθήνα.

Η πρωτοβουλία της εκδηλώσεως αυτής ανήκει τόσο στην καθηγήτρια κυρία Μαλτέζου όσο και στον κ. HUXLEY, που η πολυετής προσφορά τους στο Νησί μας στον τομέα της ιστορικής του έρευνας, τους έχει καθιερώσει σαν γνήσιους Κυθηριολάτρες.

Παραθέτομε κατωτέρω το πρόγραμμα της εν λόγω εκδήλωσης, και καλούμε τους συμπατριώτας μας να την τιμήσουν με την παρουσία τους, όντας βέβαιοι ότι θα παρακολουθήσουν μία υψηλού επιπέδου ιστορική αναφορά στο Νησί μας.

Π Ρ Ο Σ Κ Λ Η Σ Η

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

και

Η ΓΕΝΝΑΔΕΙΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ της Αμερικανικής Σχολής Κλασσικών Σπουδών
σας προσκαλούν στην ημερίδα με θέμα

«Ιστορική και αρχαιολογική έρευνα για τα Κύθηρα»
που θα πραγματοποιηθεί στις 14 Νοεμβρίου 1987
στο αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών,
Βασ. Κωνσταντίνου 48.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Πρωινή Συνεδρία

- Πρόεδρος: Χρύσα Μαλτέζου
9.30 Εισαγωγικές παρατηρήσεις από τη Χρύσα Μαλτέζου
9.40 Μανόλης Χατζηδάκης: Το ευρετήριο των Βυζαντινών Τοιχογραφιών Κυθήρων της Ακαδημίας Αθηνών
10.00 Χρύσα Μαλτέζου: Το Τοπικό Ιστορικό Αρχείο Κυθήρων
Συζήτηση
10.30 Διάλειμμα
11.30 Νίκος Μοσχονάς: Στοιχεία για την ιστορία των Κυθήρων από τα Βενετικά Αρχεία
12.00 Γεώργιος Λεοντσίνης: Η περίοδος της Βρετανικής προστασίας και το αρχειακό υλικό του Λονδίνου για τα Κύθηρα
Συζήτηση
12.30 Λήξη της συνεδρίας

Απογευματινή συνεδρία

- Πρόεδρος: GEORGE L. HUXLEY
14.00 J. N. COLDSTREAM: KYTHERA AND THE LATE MINOAN IB ALTERNATING STYLE: A HISTORICAL PROBLEM
14.50 C. ZERNER: KYTHERA AND THE PELOPONNESE IN THE BRONZE AGE
Συζήτηση. Διάλειμμα
15.30 G. INCE — THEODOROS KOUKOULIS: PALAIOCHORA IN KYTHERA: STUDIES AND PROVISIONAL RESULTS
Συζήτηση
16.30 Συναγωγή συμπερασμάτων από τον G.L. HUXLEY.
Λήξη της συνεδρίας

Θύμνες του πολέμου από το χώρο της Ηπείρου

Του ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

ΟΙ ΤΣΑΜΗΔΕΣ

Τις πρώτες τρεις έως τέσσερις μέρες του πολέμου του '40 η επαφή μου σαν αξιωματικού με τους στρατιώτες του λόχου μου δεν είχε συντελεστεί. Με ξεχώριζαν σαν όλους τους εφένδρους σαν μαλακό χαράκιτσα, αλλ' ίσως και να μη τους είχα αποστάσει ακριβή την εμπιστοσύνη.

Η περιοχή που είχαμε στήσει τ' αντίσκηνα ήταν κοντά στη Παραμυθιά κι ο λόχος δεν είχ' αναλάβει δράση. Ωστόσο, επειδή οι Τσάμηδες της περιοχής γιόρταζαν το ραμαζάνι, είχαμε χωρίς να τους γνωρίζουμε, κάπως στρέψει την προσοχή μας και προς αυτούς. Να ήταν φίλοι μας ή ευχόντουσαν τ' αντίθετα;

Ένα πρωινό ένας από τους λοχίες μας παίρνοντας μια σωστή πρωτοβουλία με ένα δυό στρατιώτες άρχισε να ερευνά τους διερχόμενους από κοντά μας Τσάμηδες και πραγματικά σε κάποιο τους βρήκε όπλο. Ο Λοχαγός του το κατάσχεσε αλλά και τον άφησε ελεύθερο.

Το μεσημέρι που γύρισα από τον εφοδιασμό που στο μεταξύ είχα πάει, μου το είπαν, αλλ' εγώ που είχ' ανατραφεί στα Γιάννενα και θυμώμουν την αγάπη των από τα χωριά συμπατριωτών μου στα όπλα, δεν θέλησα να δώσω μεγαλύτερη σημασία στο συμβάν κι η στάση μου αυτή πείσμωνε την ομάδα του λοχία. Η εκδίκασή της μου άστραιψε όμοια κι ακαριαία.

Το απόγευμα οι άνδρες του λόχου μη έχοντας τι να κάνουν είχαν συγκεντρωθεί γύρω απ' τα καζάνια καθαρίζοντας πεινασμένοι τις πατάτες μας, όταν σε κάποια στιγμή αντιληφθήκαμε το λοχία με τους ένοπλους του, που έφεραν μαζί τους δυό μεσήλικες αρβανίτες.

Δέστε, δέστε μας εφώναζαν και μας έδειξαν δυό απ' τις φοβερές Αγγλικές χειροβομβίδες, κι όχι τις ψεύτικες σχετικά, κόκκινες των Ιταλών που βρήκαν κρυμμένες στα μέσα του πουκάμισού τους, απτά δείγματα της δυσπιστίας που έπρεπε να τους τηρήσουμε αν μη του σχεδιασμού κάποιας δράσης.

Αναλογιζόμενοι τι του λόχου το τί παρ' ολίγο ίσως μπορούσε να μας συμβεί έτσι ανύποπτα όπως είμαστε συναγμένοι σε αριθμό σκοτωμένων και τραυματιών αν οι Μωαμεθανοί αυτοί προλάβαιναν να τις χρησιμοποιήσουν επέπεσαν απάνω τους, χωρίς καμιά διαταγή μας να μπορέσει και τους αναχαιτίσει, να τους λυντζάρουν.

Στη περίπτωση, θάθελα να δεβαιώσω ότι ο πιο έλθε-

τος απ' όλους αλλά κι εκείνος που πότερο συγκλονίστηκε ήμουν εγώ, που το πρωί κι όλας είχα με πολλή επιπολαιότητα υπερασπίσει την θέση και συνήθειές τους.

Γρονθοκοπημένους, δαγκωμένους στ' αυτιά, παντού το πρόσωπο και το σώμα, καταματομένους τους κρατούσαμε δεμένους κατ' απ' ένα δέντρο, που κριοιολώδαρνανασαίνοντας, όπως τους είδα, μου κίνησαν τον

οίκτο. Θα αρκούσε μια παραπομπή τους στο Στρατοδικείο αλλ' η φρονή μου δεν εύρισκε απήχηση σ' αυτούς που σύμφωνα με τη ψυχική παρόρμησή τους και σαν διαφυγόντες τον έσχατο κίνδυνο ξεθούμαιναν ωμά τη μανία και τ' άγρια ένστικτά τους. Ωστόσο, μόλις έβλεπε από κοντά μας ο Λοχαγός που είχε μια άλλη δουλειά, διέταξε να τους λύσουν μέχρις ότου τους στείλουμε στη Παραμυθιά και να τους δώσουμε ένα τσιγάρο να καπνίσουν ώστε να ξεζαλιστούν και συνέλθουν κάπως. Με καλωσύνη δέ τους ετόνισα, ότι δεν πρέπει να παραπονιούνται για την κακή μεταχείριση αφού τόσο φοβερά μπορούσε να αποβεί για μας η ελάχιστη ενέργειά τους. Και πραγματικά αναγνώρισαν απόλυτα το δίκαιό μας αλλά και με έπεισαν κάπως για τα προς το Κράτος μας αισθήματά τους αφού μου παρουσίασαν τα βιβλιάρια που είχαν μαζί τους και έβεβαίωσαν ότι ο αδελφός του ενός είχε σκοτωθεί πολεμώντας ως στρατιώτης στη Μικρά Ασία και το Ελληνικό Δημόσιο χορηγούσε σύνταξη στην οικογένειά

τον, καθώς κι ότι τις χειροβομβίδες τις μάζευαν για την ασφάλειά τους κι απ' αγάπη προς τα όπλα.

Κάποιο μαλάκωμα της στιγμής είχαν επέλθει. Οπότε, να ξαφνικά, που μας επισκέφθηκε τυχαία ο Ντ' Μόρχης με το Μοίραρχο Παραμυθιάς. Τους τους δείξαμε. Οι δύο υπεύθυνοι αξιωματούχοι μας μιάς θεοαίωσαν, ότι οι άνθρωποι αυτοί ήσαν της εμπιστοσύνης και τελείως δικιά μας. Οι ίδιοι σαν υπεύθυνοι είχαν ζητήσει από την Κυβέρνηση να τους έχωμ' εξοπλίσει.

Έτσι τους αφήσαμε αμέσως έχοντας για τη στάση μου απαλύνει την ευθύνη που έφερα, επί πλέον δ' ακόμη τηρούσα μια ικανοποίηση σαν με τη «Θεά τύχη» και τη νηφάλια κάπως σκέψη δεν ξέπεσα μιάς στοιχειώδους συμπεριφοράς.

Τέλος οι χειροβομβίδες για τις οποίες εδάφθηκαν, κάποτε, κάποια μέρα θα σκόρπωναν τη τραγωδία στο οπτικό τους. Ήταν αναπόφευκτο να ετοιμαθούν το τίμημα όσο σκληρό κι αν απέδη της πράξεώς τους.

ΤΑ ΚΟΠΑΔΙΑ ΤΟΥ ΜΠΕΗ

Θυμάμαι τις παραμονές των Χριστουγέννων του '40. Ο καιρός ήταν άσχημ' αντραυμένος κι εγώ πιασμένος στον αριστερό βραχίονα από μια φροδερή ψύξη γι αρκετές μέρες που ούτε στ' αλόγο μπορούσα ν' ανεβώ ούτε καν να τον κουνήσω.

Τη μέρα της γιορτής ο καιρός μαλάκωσε, αλλ' ο λόχος που βρίσκονταν στη Κρανιά θρόθηκε από τις σαλειμένες γέφυρες του Μπίστορτσα (φτιαχτή με δάρκες) και του Καλασιώτη, που μας επικοινωνούσαν με τους Άγιους Σαράντα όχι από τρόφιμα καλά εφοδιασμένους. Έτσι με ένα δυό ημιονηγούς πήγαμε το πρωί στο πλησιέστερό μας πιά πρόχειρο του κάμπου εφοδιασμό να συμπληρώσουμε τις ελλείψεις τους.

Σαν λόχος Διαβιδάσεων που είμαστε, είχαμ' εγκαταστήσει μερικούς τηλεφωνητές όπου η ανάγκη το απαιτούσε και τούτο με κάνει να πω, πόσο κάθε φορά που έσμιγα με έστω και προσωρινά ξεκομμένους στρατιώτες μου, ένιωθα περισσευμένους τους δεσμούς τους. Ο χώρος τους θεωρούνταν σπίτι μου.

Στη περιοχή του κάμπου ήταν τα γιδοποτόδια του Μπέη που απ' τις συνθήκες του πολέμου που μεσολάβησαν είχαν παραμεληθεί. Μόλις τη προηγούμενη μέρα ο κολλήγας του τ' άρμεξε χύνοντας πολύ απ' το γάλα και δίνοντας άφθονο ανθόγαλα στους άνδρες του Εφοδιασμού. Έτσι μόλις τελειώσαμε τη παραλαβή των αναγκαίων απ' τα είδη μας ο τηλεφωνητής μου πρόσφερε ολόγιση τη καρδιά του με το θεσπέσιο είδος του ανακατεμένο με φρουτιές ζάχαρη απ' τα σακχιά του εφοδιασμού.

Δεν είναι δυνατό να περιγράψω το πώς μου φάνηκε. Τίποτε το υπεροχώτερο δεν θα ποθούσα. Η καρδιά μου είχε ένα θησαυρό. Προχώρησα στις μπουκιές. Μα στη τρίτη άγκωσα κυριολεκτικά. Δεν μπορούσα καθόλου να προχωρήσω.

Ο θησαυρός λες ήταν στ' όνειρο...

ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Χωρίς να περιμένουμε μας ήλθε η προαγωγή. Δεν μας έστελναν όμως ασπέρια για τις επωμίδες μας! Πώς να το προσβλέψουν; Είχα μία θραχία χλαίνη και πρόσθεσα το δικό της στο του αμπελώνου και για κείνη θρήνα από ένα «τα των Ιταλών στρατιωτών».

Το κρύο τις μέρες αυτές είχε θεριώσει κι η Επιμελητεία θεώρησε καλό να μας ενισχύσει με κάποιες προσδίες σαν πουλόβερ φτιαγμένες, που όμως αναγκαστήκαμε όλοι να τις πετάξουμε γιατί αποδείχθηκαν προσφιλέστερες στις ψείρες. Έτσι άρχισα να χρησιμοποιώ πάνω της κοντή που δεν μου κάλυπτε τα πόδια χλαίνης και μια μακρυνά χωρίς κανένα διακριτικό, παρουσιάζοντας για όποιον θα με πρόσχε να τις δγάζω τυχόν όλη περίπου τη κλίμακα του βαθμολόγιου των Εφέδρων αξιωματικών!

Και να, που στο τέλος του Γενάρη, μπήκα όλως αιφνίδια στο Χειρουργείο του Λεσχοδικού για μια κακοφρεμισμένη απ' την αναλλαξιά των εσωρούχων και τη προστριβή σ' αυτά κύστη στο στήθος μου. Ο Ανθυπίατρος που ξεγδύνονταν τα παρατήρησε: «Βορέθηκες αντέροξ μου!» μου είπε, κι εγώ συμπληρώνοντας κακόγαστα τ' απάντησα: «Γι αυτό να μου τα πάρεις λίγες» όπως στους κουρείς.

Το διαμάτιο ήταν άδειο. Ένα μοναδικό με κλινοδίπεδα και τάβλες υπήρχε κρεβάτι, που ο ανώτερος γιατρός εμάλωνε απειλητικά, για να του περισπά ίσως τη προσοχή, τον ξαπλωμένο ασθενή που τον περιποιόταν το τραύμα. Ο δικός μου γιατρός κι εγώ είμασθ' ορθοί.

Δέχθηκα το τοιμιτιάκι δίχως ένεση που μου τραβούσε την κύστη και τις αλλεπάλληλες ψαλιδές μέχρι του ξεριζώσιμότης, όταν από το δρόμο ακούστηκε η έκρηξη μιάς χειροβομβίδας που κι ανάγκασε το γιατρό να μου πει, αφού είχε δγάλει τις γάζες «τελειώσαμε».

Βγαίνοντας είδα πραγματικά τον άξεστο χωρικό στρατιώτη, που επιχειρώντας να την ανοίξει όπως άλλους έμπειρους (αφαιρούσαν το κόκκινο περίδλημά τους για ταμπακιέρες) εξεράγηκε στα χέρα του, στραβώνοντάς τον προφανώς αφού τα μάτια τρέχαν αίματα κόδοντας τελείως απ' τον καρπό τ' αριστερό χέρι και με άλλα πρόσθετα τραύματα να φωνάζει απελπισμένα σ' αυτούς που τον μετέφεραν «σκοτώστε με, σκοτώστε με...». Το κακό δεν είχε όρει άλλον τουλάχιστον παραπεχόντα.

Η κάθε δυό μέρες αλλαγή της γάζας της πληγής που γιόμιζε ψείρες και δημιουργούσε μια φλόγωση στην επιδερμίδα, με απασχόλησε αρκετά. Ο λόχος έτυχε ν' αλλάξει τομέα και προχωρούσαμε καθημερινά προς τα όρη. Και μόνο ν' αρκετώ στο χειρουργείο του Μπάρομπασι, απείχε απ' τη Μορόδα που διανυκτέρευσα περί τις δύο ώρες που τ' αυτοκίνητα το διήνυν λόγω του άθλιου γδαρμένου δρόμου, όσο και οι πεζοί. Ωστόσο η τελευταία έγινε στο Ποτόμι.

Παίρνοντας το δρόμο του πρού - πρού απ' τη Γκιουργκιάδα με πυκνό χιόνι και κακή ορατότητα παρ' ε-

κλίνα του μονοπατιού του, θα έδρισα δε από το λάθος και ξαφνικό θάνατο, αν έπερτα στο δάραθρο που με περίμενε στην ορεινή κακοτοπιά του και σ' ένα μόνο δήμα απόσταση, αλλά ως προς το τέλος μου ήταν πραγματικά απελπιστικό, αν συγγρατιόμουν μετέωρος απ' τα κλαδιά του δέντρου, που είχε φυτρώσει στο ακρόχειλό του, και που με τα χιονισμένα φύλλα τους που εφάπτονταν στο έδαφος μ' είχαν κάνει να τα εκλάδω για γη. Κανείς δεν θα μ' αναζητούσε εκεί. Ευτυχώς δεν τα πάτησα.

Πόσα αστάθμητα περιπλεξήματα!...

ΟΙ ΜΠΕΧΤΑΤΣΗΔΕΣ

Το πιο καίριο μέρος αντίκρου από τα Τρία Αυγά που πολεμούσαμε ήταν η Τσούκα και στη ράχη του θουνού που την πλεύριαζε, το χωριό Προίστε.

Το Προίστε είχε σχετικά γίνει Μεραρχιακό κέντρο, στεγαζόντουσαν διάφορες υπηρεσίες στον ευρύχωρο τεκέ του.

Πήγαίνα στο χωριό τακτικά απ' τη Σάροδα που απείχε περί τις 4 ώρες και στην οποία έμειν' ο λόχος μας 50 μέρες (Φεβρουάριο και το πióτερο του Μαρτίου), όμως το πρωινό της 6 Μαρτίου 1941, ο δρόμος αυτός μούχε αφήσει μιάν εντύπωση. Ροδόσκαζαν τ' ανοιξιάτικα μηνύματα κι οι θαλανιδόπλεχτες ανηφοριές, που έπαιρνα, μόλις έπανε η μουρμούρα του Άψου, μου ασκούσαν τη γοητεία τους. Δεν ξεχνώ άλλως τε να συμπεραλάδω στην εικόνα και τις μυγδαλιές και ροδάκινιές που συναντούσαμ' εδώ κι εκεί.

Κρατούσα όλα τα δικαιολογητικά της διαχείρισής μου να τα ελέγξει ο Έλεγχος.

Για τον Τεκέ με την αστραφτερή πλακόστρωτη αυλή, τη θαυμάσια πέτρινη θρύση, τα κελλιά, τους διαδρόμους, δεν θυμάμαι φυσικά να κάμω τη πρόευνσα περιγραφή. Ανήκε όμως σε μια Αιγυπτιακής προέλευσης αίρεση των Μπεχτατσήδων, με διαρύτερες ίσως από τους άλλους ομοθρήσκους τους υποχρεώσεις.

Καθώς θα διανυκτέρευα στο Τεκέ κτύπησα τη πόρτα του Σέης για τη τακτοποίησή μου, όπου και τον αντίκρουσα περιστεραχισμένο από 4 ή 6 χότζηδες καθισμένους στο πάτωμα, μα που τα σαρίκια των φρεσιών του καθενός τους είχαν διαφορετικό χρώμα (μπλε, μωβ, πράσινο... κλπ.).

Η αίσθηση της επιτυχούς αυτής ποικιλοχρωμίας στο περίφημο ησυχαστήριό τους μούφερε τη θύση σ' ένα πλήσιμα μάλλον του συμβολισμού τους με το «Ουράνιο Τόξο» που παύει τις καταιγίδες. Λαχτάρησα τα σαρίκια τους σαν παιχνίδια χαρούμενο των ματιών μου και μου επαύξησαν γι αυτή το σεβασμό της θρησκευτικότητάς τους.

Μπαίνοντας κατόπιν στους κοιτώνες και τα γραφεία των αξιωματικών μας τους δρῆκα πλημμυρισμένους στα κρεβάτια, στους τοίχους παντού από εικόνες της Παναγίας. 'Ω! και να τόχαν προβλέψει οι κητόρές του;...

Δεν χωρεί δέδαια σχόλιο. Πόλεμος είναι εξόντωση και πολύ περισσότερο καταπάτηση των οσίων των άλλων. Αλλά γεγονός πως και το δίκαιο μένει αμάρπλευρο τις περισσότερες φορές. Οι πολεμιστές είχαν τα δικαιώματά τους αντικειμενικώς κρινόμενοι.

Ο πόθος του Απόδημου Έλληνα

Εδώ στου κήπου την γωνιά και στην επανειμίδα

εφύτευσα μία ελιά φερμένη απ' την Πατρίδα.

Ευλαδικά την φύτευσα με κυρτωμένο σώμα

να μου θυμίζει στα στερνά το Ελληνικό το γώμα.

Γλυκομυρίζει ο καρπός ο τρισευλογημένος

τώρα είμαι. Αυστράλός δεν είμαι πλέον ξένος.

Και τώρα που εφούντωσε το δένδρο με τα κλώνια

μου φαίνεται πως προχωρούν και τα δικά μου χρόνια.

Μίλα παιδί μου Ελληνικά μην έτσι τα ξεγάζω

που δρίσκομαι στη ξενιτιά και μούρχεται να σκάσω.

Και φέρε το μπουζούκι μου να παίξω μια καντάδα

να λησμονώ τους πόνους μου πούχασα την Ελλάδα.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΧΑΡΑΛ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

RANDWICK — SYDNEY

‘Ο αναπληρωτής ... σύζυγος !!!

Κατά την πρώτη δεκαετία της λειτουργίας του Γυμνασίου μας στο Νησί και δη κατά τα χρόνια 1928 - 1930 περίπου, υπηρέτησε στο Γυμνάσιο ο καθηγητής Μαθηματικών μακαρίτης Δημ. Μυτιληναίος. Ασφαλώς πολλοί από τους αναγνώστες θα τον θυμούνται και αρκεί να τον είχαν ίσως καθηγητή. Ήταν άνθρωπος καλός, αγαθός, (αγαθούλης ίσως ταίριαζε καλύτερα) άκακος, αφελής, εύπιστος, με ένα μεγάλο όμως προσόν, ότι αγαπούσε και ενδιαφερότο για τους μαθητές του. Δυστυχώς όμως οικγενειακές περιπέτειές του, τον είχαν δημιουργήσει μερικά ψυχολογικά προβλήματα που είχαν κάποια επίδραση στη ζωή του.

Την ίδια εκείνη εποχή στην Χώρα, χωρίς να εργάζεται πια, εξούσε ο μακαρίτης ο παππούς μου, ο γέρο μαστρο-Θωδωρής ο Αρώνης, παλιός σιδηροδρογός, εννενητάχρονος πια, που είχε το εργαστήρι του στο πάνω άκρον της Χώρας, που το ταπεινίμο έχει πάρει το όνομά του, «στου Αρώνη», και όπου σώζεται ακόμη ερειπωμένο δέδιμα αυτό το εργαστήρι.

Ο παππούς μου λοιπόν έμενε στη Χώρα με την κόρη του, διατηρείτο όμως σε καλή κατάσταση σωματική και σε άριστη διανοητική, ιδίως η μνήμη του. Το σπίτι του ήταν στο κάτω μέρος της Χώρας στην συνοικία Βαριπατιάνικα, που είναι κάτω από την νεοτοική πλατεία και πιο πάνω από το Νεκροταφείο. Κάθε πρωί λοιπόν, όταν ο καιρός το επέτρεπε, έπαιρνε ο παππούς μου την μαγκούρα του και σιγά - σιγά ανέβαινε στην πλατεία του Εσταυρωμένου, όπου διατηρούσε καφενείο ο μακαρίτης κι αυτός, αξέχαστος Μιχάλης Μουδάσος (Σκόκος, όπως συνήθιζαν να τον λένε). Εκεί στο καφενείο κατέληγε ο παππούς μου, καθόταν σ' ένα τραπέζι μέσα από το παράθυρο και έπινε το καφεδάκι του, παρακολουθώντας την κίνηση των περαστικών. Έτσι έγινε κι εκείνο το πρωί που συνέβη αυτό που θα διηγηθώ.

Πρόκει να 'χετε υπ' όψιν ότι την εποχή εκείνη δεν υπήρχε το σημερινό Γυμνασιακό Μέγαρο, και το Γυμνάσιο εστεγαζόταν στο οίκημα της Κοινότητας Κυθήρων, όπου σήμερα στεγάζεται το Αστυνομικό Τμήμα και επειδή φυσικά στο σχολείο δεν υπήρχε κανένα, οι καθηγηταί κατά τα διαλείμματα πεταγόντουσαν κάπου - κάπου έως το καφενείο του Μιχάλη για κανένα καφεδάκι.

Έτσι κι εκείνο το πρωί ο Μυτιληναίος σε κάποιο διάλειμμα πήρε το μαστούνι του, το κοίταξε στον αριστερό του βραχίονα, όπως συνήθιζε, φρόρεσε το

κατέλο του και με όμμα πηδηχτό και ελαφρά κλίση του κορμιού του προς τα αριστερά, κατέπλευσε στο καφενείο του Μιχάλη, καλημέρισε τον παππού μου, κάθισε στο τραπέζι και παρήγγειλε τον καφέ του.

Σε λίγα λεπτά μπήκε στο καφενείο, ζωηρός και επιδημικός στην εμφάνιση όπως ήταν, ο μακαρίτης επίσης Αντώνης Στάθης, διευθυντής τότε της Τράπεζας Αθηνών, που είχε το υποκατάστημά της απέναντι από το καφενείο του Μιχάλη, δίπλα στον Εσταυρωμένο.

Ο Στάθης πήγε κατ' ευθείαν στην κουζίνα του καφενείου, κάτι κονδέντιασε με τον Μιχάλη και γυρίζοντας για να φύγει, εκαλημέρισε τον παππού μου.

Ο παππούς μου τότε με ύφος μισοπαραισνητικό και μισοεπιτιμητικό, αλλά κρυφογελώντας από μέσα του, είπε στον Στάθη:

— Τί έγινε, σε χάσαμε, σου έχει φοδερά παρόπανα, έχεις να φανείς τόσες μέρες, κι εγώ δρόμα τον μελέα μου.

Ο Στάθης που ήταν πολύ ξύπνιος και κατάλαβε αμέσως ότι ο παππούς μου, γνωστός φαρσέρ, κάτι θα είχε στον νου του να σακαρώσει, του απήντησε αμέσως:

— Έχει δίκιο. Μα έτυχε νάχω πολλές δουλειές και δεν ευχαίρησα. Πες της όμως ότι απόψε ή το πολύ αύριο θάρθω.

Βγήκε ο Στάθης από το καφενείο και ο παππούς μου στρεφόμενος προς τον Μυτιληναίο, κρυφογελώντας πάλι από μέσα του, του είπε κλαψιάρικα:

— Κόρις καθηγητή μου, έχασα το μεγάλο σφάλμα σε μεγάλη ηλικία να πανδρευθώ νέα γυναίκα και φυσικά είναι αδύνατον να ικανοποιησω τις επιθυμίες της και τις απαιτήσεις της κι έτσι έχω καθημερινή γκρίνια γι αυτό και φαγομαρία. Ευτυχώς όμως ενρέθη αυτός ο «άγιος» άνθρωπος ο Αντώνης ο Στάθης που τον παρακάλεσα και έρχεται 1 — 2 φορές την εβδομάδα και την ικανοποιεί και έτσι και εκείνη η καβμένη τακτοποιείται και εγώ γλύτωσα την γκρίνια!!

Δεν είχε αποτελειώσει ο παππούς μου την κονδέντα του και ο Μυτιληναίος παρατώντας μισοπαρημένο τον καφέ του, πετάχθηκε επάνω από το κάθισμά του σαν να τον τινάζε ελατήριο. Άρπαξε την μαγκούρα του, την κοίταξε πάλι στο αριστερό μπράτσο όπως συνή-

Οίξε, φόρεσε το καπέλο του και δγήκε διαστικά από το καφενείο πηγαίνοντας κατ' ευθείαν στο Γυμνάσιο.

Άνοιξε φουριόζικα, χωρίς να κυττήσει την πόρτα του γραφείου, που μέσα ήταν ο μακαρίτης και αξέχαστος Γυμνασιάρχης Σπύρος Στάθης και χωρίς κανένα πρόλογο και με ύφος έξαλλο του φώναξε:

— Κύριε Γυμνασιάρχη, έχω γυρίσει 23 πόλεις και χωριόπολεις της Ελλάδος, αλλά την διαφθορά που είδα εδώ δεν την συνήντησα πουθενά αλλού.

Ο καθήμενος ο Γυμνασιάρχης ξαφνιασθηκε με αυτά που του είπεν ο Μυτιληναίος και με ήρεμο τρόπο προσεπάθησε να τον καθησυχάσει.

— Τί σας συμβαίνει κ. Μυτιληναίε; του είπε, ηρεμείστε, ελάτε μέσα να καθήσετε να μου πείτε τί τρέχει.

— Είναι φοβερό αυτό που θα σας πω κ. Γυμνασιάρχα. Ήμουν στο καφενείο του Μιχάλη και έπινα ένα καφέ, οπότε μπήκε εκεί ο κ. Αντ. Στάθης, ο διευθυντής της Τραπεζής Αθηνών και ένας πολύ γέρος που καθόταν στο διπλανό μου τραπέζι, τούκανε παράπονα ότι έχει πολλές μέρες να πάει να επισκεφθεί την γυναίκα του γέρου και αυτή τον γκρινιάζει, ο δε Στάθης του υπεσχέθη να πάει απόψε. Γυρίζοντας δε προς εμένα ο γέρος μου εξομολογήθη μισοκλαίγοντας ότι έκαμε το σφάλμα να πάρει γυναίκα κατά πολύ νεώτερή του και στην ηλικία που είναι αυτός τώρα είναι αδύνατον φυσικά να την ικανοποιεί, αλλ' ότι παρεκάλεσε τον άγιο άνθρωπο, ακούστε, τον «άγιο άνθρωπο», τον κ. Αντώνη και τον αναπληρώνει 1 — 2 φορές την εβδομάδα. Ακούστε μέγεθος διαφθοράς!! αδύνατον να την συλλάβει άνθρωπος.

Αμέσως ο μακαρίτης ο Γυμνασιάρχης εκατάλαβε πως πρόκειται για κάποια φάρσα και άρχισε να υπομειδιά.

— Και ποιός ήταν αυτός ο γέρος κ. Μυτιληναίε;

— Ένας πολύ γέρος που συχνάζει κάθε πρωί στο καφενείο.

— Μήπως ήταν ο γέρος - Αρώνης;

— Ναι, Ναι έτσι τον λένε! απάντησε ο Μυτιληναίος.

Ο μακαρίτης ο Γυμνασιάρχης δεν μπόρεσε να κρατηθεί άλλο και ξέσπασε σε «κοιμητικούς γέλωτες»!

Ο Μυτιληναίος τάχασε, έμεινε με το στόμα ανοιχτό και κυττούσε τον Γυμνασιάρχη που από τα γέλια δεν μπορούσε να αρθρώσει λέξη.

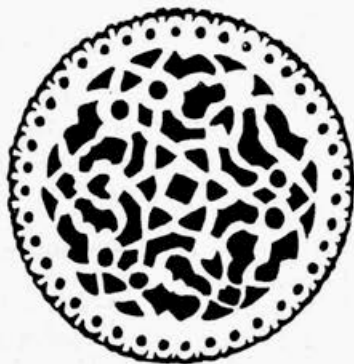
— Κύριε Γυμνασιάρχη, με συγχωρείτε, μα για γέλια είναι αυτή η υπόθεσις ή για μαύρα κλάματα;

Εν τω μεταξύ είχε συνέλθει λίγο ο μακαρίτης ο Σπύρος από τα γέλια και είπε στον Μυτιληναίο:

— Κύριε Μυτιληναίε, μην ανησυχείτε, γιατί τίποτε δεν συμβαίνει από αυτά που ακούσατε. Ο γέρος αυτός είναι άνω των 90 χρόνων και η γυναίκα του έχει πεθάνει προ πολλού ηλικιωμένη κι αυτή. Έχει παιδιά γέρους και εγγόνια που είναι εγκαταστημένα άλλα εδώ, άλλα στην Αθήνα με πολύ καλές κοινωνικές θέσεις και γενικά η οικογένειά του είναι άφογη. Ο γέρος - Αρώνης όμως ήταν πάντα φαρσέρ και το ιδίωμα αυτό το διατηρεί ακόμη. Άλλως τε το λέει και η παροιμία: «Πρώτα δγαίνει η ψυχή κι ύστερα το χούι (συνήθεια)». Έτσι λοιπόν και σήμερα ο καθήμενος ο γέρος επειδή έτυχε να βρεθείτε στο καφενείο, θέλησε να κάμει για σας ένα αθώο αστείο χωρίς κακία. Όλα αυτά που ακούσατε ήταν φανταστικά και από τους δύο συνομιλητές. Ησυχάστε λοιπόν απολύτως και ηρεμείστε. Τίποτε το ανόμαλον δεν συμβαίνει.

Έπειτα από τις εξηγήσεις και διαβεβαιώσεις του μακαρίτη του Γυμνασιάρχη εβγήκεν ο Μυτιληναίος από το γραφείο, αλλά είναι αμφίβολον αν τότε είχε πεισθεί απολύτως ότι όλα αυτά ήσαν μια επιτυχημένη φάρσα.

Θ.Π.Α.

Παλιόχωρα

Ἡ στοιχειωμένη πολιτεία τῶν Κυθήρων

Γράφει ἡ κ. ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΤΑΚΑ - Ι. ΤΡΙΦΥΛΛΗ

Εδώ ἡ ζωή σταμάτησε μια νύχτα του 1537.

Οι κάτοικοι ἀσφαλῶς εἶχαν μάθει ἀπὸ καιρὸ ὅτι πλησίαζε ὁ στόλος του Χαϊρεντίν Βαρδάρουσα, του γιου τοῦ Εξωμότη καὶ τῆς χριστιανῆς ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη.

Μέρες πρὶν ἀρμένιζε στὴ θάλασσα τῶν Κυθήρων, μετὰ τὸ κόρυσεμα καὶ τὴν ἀρπαγὴ χιλιάδων αἰχμαλώτων ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, μετὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Πάργας, στὸ δρόμο γιὰ τὴν τελειωτικὴ νίκη στὴν πολέχρονη ἀναμέτρηση, με τὸν μεγάλο ἀντίπαλό του, τὸν Γενουάτη Ἀντρέα Ντόρια.

Τί μποροῦσαν ὁμῶς νὰ κάνουν, μια φρούχτα ἀνθρώποι ἀντιμέτωποι με τὸν πανίσχυρο ναύαρχο του Σουλτάνου;

Ὁ Ἅγιος Δημήτριος — ἐστὶ λαγότον τότε ἡ σημερινὴ Παλιόχωρα — ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καὶ εἶχε ἰδρυθεῖ τὸν δωδέκατο αἰῶνα, ἴσως καὶ πιο νωρί, τὴν ἐποχὴ πῶν τὰ Κίθηρα εἶχαν θυζαντινὴ διοίκηση καὶ ἄρχοντες τῆς οἰκογενείας τῶν Εὐδαίμονογιάννη — ἡ Μονογιάννη — ἀπὸ τὴ Μονεμβασία. Φαίνεται πῶς τὸ κάστρο χτίσθηκε, κατὰ τὴν κυρία Χρύσα Μαλιτζου, καθηγήτρια στὸ Πανεπιστήμιο Κρήτης, ἀπὸ τὸν πρῶτο Εὐδαίμονογιάννη σ' ἓνα μέρος πῶν φαινόταν τότε ἀπὸρθητο. Ὁ λόφος πάνω σ' ἓνα βραχώδη λόφο στὴ Β.Α. πλευρὰ τῶν Κυθήρων, σὲ ἀπόσταση ἐνὸς χιλιομέτρου περίπου ἀπὸ τὴν παραλία τῆς Λαγκάδας, λίγο μετὰ τὴ σημερινὴ Ἀγία Πελαγία. Περιστοιχίζεται ἀπὸ τοὺς ψηλοὺς βράχους ἐνὸς ἀπόκρημνου φαραγγιοῦ πῶν καταλήγει στὴ θάλασσα σ' ἓνα σημεῖο ὅπῶν ὑπάρχει μια ωραῖοτατη λίμνη. Στὴν Ν.Δ. πλευρὰ τοῦ ὁμῶς, δεξιά ἀπὸ τὸ Ναὸ τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, πῶν διατηρεῖται ἀκόμα καὶ σήμερὰ σὲ πολὺ καλὴ κατάσταση, ἀντίκρου στὴν εἴσοδο τοῦ φρουρίου, ὑπάρχει ἓνας λόφος χαμηλός. Κατὰ τὸν Δ. Ζαγλανίτη, στὴν ἀρχιτεκτονικὴ μελέτη πῶν ἐγγραψε γιὰ τὴν Παλιόχωρα, ὁ Βαρδάρουσα ἐγκατέστησε ἐκεῖ μερικὰ ελαφριά πυροβόλα πῶν εἰκόλα καὶ ανεμπόδιστα μετέφερε τὴ νύχτα μέσα ἀπὸ τὸ φαράγγι καὶ ἀπὸ κει καὶ πέρα ἡ τύχη τῶν λιγοστῶν κατοίκων τοῦ Ἀγίου Δημητρίου εἶχε σφραγισθεῖ.

Σκληρὲς ἀποκαλυπτικῆς ἀγοριότητος διαδραματίστηκαν ἐκεῖ πάνω, στὰ σημερινὰ ερεῖπια ὅπῶν οἱ πέν-

θήμες μῆνες τοῦ παρελθόντος αἰωροῦνται ἀκόμα ἀνάμεσα στὶς γκρεμισμένες πέτρες καὶ τὰ λαμπερά λευκοῦδια, μεταφερόμενες ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων.

Φαίνεται πῶς πολλὲς μητέρες ὅταν εἶδαν τοὺς κορυσαρῶνς μέσα στὰ τεῖχη ἔπесαν με τὰ παιδιὰ τοὺς στὴν χαράδρα τῆς Χαλκωματοῦς, ἀνατολικά τοῦ φρουρίου, ἐκεῖ ὅπῶν ὑπάρχει ἡ ομόνυμη σπηλιά, μέσα στὴν ἀποία λέγεται ὅτι οἱ κάτοικοι ἐκρυβαν τὰ χαλκωμάτὰ τοὺς σὲ περίπτῶση κινδύνου. Τὸ μέρος θεωρεῖται στοιχειωμένο καὶ πρὶν ἀπὸ χρόνια ἀνακαλύφθηκαν ἐκεῖ ἀνθρώπινα κόκκαλα ἀνάμεσα στὰ οπεία καὶ μερικὰ μικρῶν παιδιῶν.

Ἡ εἴσοδος τῆς σπηλιάς ἔχει καλυφθεῖ ἀπὸ πέτρες καὶ θάμνους καὶ κανεῖς δὲν ξέρει σήμερὰ πῶν θρίσκειται. Πολλὰ ὁμῶς λέγονται γι αὐτὴν καὶ τὸ περιεχόμενό τῆς. Σύμφωνα με τὴν παράδοση οἱ ἄνδρες τοῦ Βαρδάρουσα ἀνάψαν φωτιά μπροστά στὴ σπηλιά προκαλώντας ἐτσί τὸν θάνατο ἀπὸ ἀσφυξία ὅσῶν εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ μέσα. Μας διηγήθηκαν πῶς κάποιος πῶν εἶχε πάει ἐκεῖ γιὰ κυνήγι, πρὶν ἀπὸ πέννητα ἢ ἐξήνητα χρόνια εἶδε ξαφνικά μια μικρὴ τρύπα. Παραξένισε τὰ κλαδιά, ἐσκυψε, χώθηκε ἀπὸ τὸ στενὸ πέρασμα καὶ θρήθηκε μπροστά σὲ ἓνα πλήθος κορυσαρῶν. Ἦσαν καθισμένοι σὲ κύκλο, ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλον, σαν νὰ μετεῖχαν σὲ κάποιο συμβαῖλιο τοῦ κάτω κόσμου. Προχώρησε καὶ ἀγγίξε ἓναν ἀπ' αὐτοὺς στὸν ὁμο. Ὁ πεθαιμένος ἐγινε σκόνη καὶ ὁ ζωντανός τὸ ἔβαλε στὰ πόδια χωρίς νὰ κιντῶζει πίσῶν τοῦ.

Κάποιος ἄλλος πάλι εἶχε πάει γιὰ κυνήγι, πολὺ πρόσφατα, στὴν ἴδια πλαγιά. Περίμενε ἀρκετὴ ὥρὰ ὥσῶν νὰ φανεῖ τὸ θήρῶμα. Τελικά χτύπησε ἓνα λαγὸ ἀλλὰ μόλις ἐσκυψε νὰ τὸν μαζέψει, ἀκούσε πίσῶν τοῦ ἓναν τρομερὸ θόρυβο, σα νὰ γκρεμίζονταν βράχοι. Γύρισε ἀλλὰ δὲν εἶδε τίποτα. Δὲν τόλμησε νὰ μαζέψει τὸ λαγὸ. Ἐρριξε καὶ χτύπησε δεύτερο, καὶ μετὰ τρίτο. Κάθε φορὰ πῶν ἐσκυψε νὰ τὸν μαζέψει ἐπαναλαμβάνονταν τὸ ἴδιο φαινόμενο. Κατατρομαγμένος ἄφησε τοὺς τρεῖς λαγούς καὶ ἐφυγε. Δὲν θέλησε νὰ ξαναγυρίσει ποτέ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο.

Λέγεται πῶς ὁ Βαρδάρουσα ἀνάγκαζε τοὺς κατοίκους νὰ ἀποτελειώνουν τὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς με τὰ ἴδια τὰς τὰ χέρια καὶ νὰ γκρεμίζουν ὅτι εἶχε α-

πομείνει όρθιο. Κι αν πάλι ξεχάστηκε τίποτα μέσα στην παραζάλη ο χρόνος, η λήθη και αδιαφορία των ανθρώπων το έσβησαν τελειωτικά.

Ο Άγιος Δημήτριος δεν ξανακατοικήθηκε ποτέ. Οι Βενετοί προβλεπτές — την εποχή της καταστροφής το νησί είχε περιέλθει στην κατοχή της Βενετίας — έγραφαν στην κυβέρνησή τους ζητώντας χρήματα και λίγους στρατιώτες για να ανοικοδομηθεί το κάστρο και να εξασφαλισθεί η άμυνά του. Μάταια όμως. Η απάντηση της Σερενίσσας υπήρξε αρνητική. Ο Άγιος Δημήτριος είχε καταστροφεί μια πρώτη φορά. Τίποτα δεν τους εξασφάλιζε ότι αυτό δεν μπορούσε να επαναληφθεί και στο μέλλον. Πρωτεύουσα ανακηρύχθηκε ο Ποταμός. Η εγκαταλελειμμένη πόλη έγινε Παλιόχωρα, τοπωνύμιο που χρησιμοποιείται σχεδόν πάντα, κατά την κ. Μαλτέζου, για ερημωμένες πόλεις ή χωριά του Μεσαίωνα.

Ο σημερινός επισκέπτης μετά από παρεία μιάς ώρας με αφετηρία το χωριό Τριφυλιάνικα — εκτός αν διαθέτει Λαντρόδερ, γιατί δρόμος αμαξιτός δεν υπάρχει — βλέπει ξαφνικά να ορθώνονται μπροστά στα μάτια του, μέσα σ' ένα τοπίο επιβλητικής ομορφιάς, τα ερείπια μιάς μεσαιωνικής πόλης με το κάστρο, τις πολειμίστρες και τις εκκλησίες της όπου σώζονται ακόμη μερικές τοιχογραφίες. Ανάμεσά τους υπάρχουν και θαιμώσια δείγματα της λεγομένης Κρητικής Σχολής καθώς και άγνωστα ονόματα, κατά τον θυζαντινολόγο κ. Σωτηρίου, ζωγράφων αλλά και χορηγών αρχόντων του νησιού.

Αριστερά, στη δυτική πλευρά του λόφου και πριν από την είσοδο του φρουρίου θρίσκειται η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας. Πρέπει να χτίστηκε τον δωδέκατο αιώνα και είναι κατά τον κ. Σωτηρίου πάντα το σπουδαιότερο μνημείο των Κυθήρων. Έχει τέλειες αναλογίες και διακρίνεται καθαρά η έντονη μονεμβασιώτικη επίδραση στην αρχιτεκτονική της. Στο σκαπεινό εσωτερικό της φαίνονται παντού τα σημάδια από το πέρασμα των κατοικιών, των μόνων αδιαφιλονίκητων κυρίων της σημερινής Παλιόχωρας.

Δεν ήταν όμως πάντα έτσι. «Αυτά τα χωράφια είναι δικά μας. Κι αυτά εδώ, κι εκείνα παρακάτω... «Μιλάει η κυρά Σταματιώκη Ζαγλανίκη. Είναι ογδονταεννιά χρόνων αλλά τρέχει πιο γρήγορα απ' όλους μας. Το πρόσωπό της καθρεφτίζει μια παιδική σχεδόν αφέλεια και τη συγκίνηση του ανθρώπου που ξαναβρίσκει όχι μονάχα έναν τόπο πολύ αγαπητό αλλά και τα πρώτα ανέμελα χρόνια, όταν όλα ήταν χαρά και παιχνίδι... «Να, εδώ παίζαμε κούνια. Η μάνα του Πέτρου γυνιάταν, κουνιόταν ώσπου μια στιγμή χάθηκε, έπεσε στο γκρεμό. Ο πατέρας μου πήγε και τη μαζέψε. Δεν είχε πάθει τίποτα όμως... Άντε νάχεις ερπυστοσύνη σε παιδιά! Εδώ έβόσκα τα ζώα μου. Γιατί να έχουν ερπυστοσύνη όλα έτσι;» — «Ερχόσαστε στην εκκλησία κυρά Σταματιώκη;» «Βέβαια κι ερχόμαστε, και τη λειτουργούσαμε την Αγία Βαρβάρα. Και την Κυρά του Φόρου, και τις άλλες. Αλλά τάχουν παρατήσει. Κι όλο και χάνονται πράγματι, η πέτρινη εικόνα της Αγίας Βαρβάρας, γκρεμίζονται οι εκκλησίες, κανένας δεν ενδιαφέρεται...».

Στην αρχή δεν θέλει να φωτογραφηθεί. Στο τέ-

λος ενδίδει και χαμογελά σερνά με τη σιγουριά του νοικοκύρη. Είναι η κυρά του Κάστρου που μας έκανε για μια στιγμή τη χάρη να μας οδηγήσει σ' άλλους χρόνους...

Προχωρούμε και φθάνουμε στην είσοδο του φρουρίου. Αριστερά υψώνεται το τείχος, σακατεμένο, έου δός μάρτυρας περασμένων τραγικών στιγμών. Δεξιά ο Άγιος Αντώνιος με το σπαστό τόξο εισόδου θυμίζει τους Βενετούς άρχοντες, τους Βενιέρ που έζησαν αρμονικά με τους Ευδαίμονογιάννη, αφού ο Ευδαίμονογιάννης πάντρεψε τη θυγατέρα του μ' ένα Βενιέρ και του έδωσε το νησί για προίκα. Άραγε καθόταν εδώ, η Μονεμβασιώτισσα γυναίκα του Βενετσάνου άρχοντα, μπροστά στο φράγκικο τόξο της εισόδου; Και ποιός νάναι άραγε ο μυστηριώδης δωρητής που γονατιστός στα δεξιά της Παναγίας πάνω στο χτιστό τέμπλο, σοβαρός κι απόκοσμος μοιάζει να προσμένει ποιός ξέρει ποιά νεκρανάσταση;...

Δεν μας φανέρωσε το σθημένο από τους αιώνες όνομά του. «Ανάθημα»... Το χρώμα ξεθώριασε. Κανένας δεν θα μάθει ποιός ήταν και γιατί έκανε αυτό το τάμα.

Έξω μάνεται ο αέρας. Χωρίς να το θέλουμε θυμώμαστε τους θρύλους για τις φρονές και τους αναστεναγμούς, για τις κλαγγές των όπλων και τα ποδοβολητά που ακούγονται εδώ τη νύχτα απ' όσους φάνονται να επικοινωνούν με το παρελθόν σ' ένα ξεχωριστό, δικό τους χώρο.

Στο ψηλότερο σημείο του λόφου φαίνονται τα ερείπια της κατοικίας του διοικητή. Ποιός ξέρει αν έπεσε στην άνιση μάχη ή αν σύρθηκε κι αυτός αιχμάλωτος, να καταλήξει σε κάποιο σκληροπάζαρο της Μπραμπαριάς ή να τραβεί κυεπί στις γαλέρες του Βαρβαρόσσα. Η ανάμνηση των μακρινών εκείνων γεγονότων έχει χαραχθεί τόσο βαθειά στη συλλογική μνήμη των κατοίκων ώστε να πάρει με τον καιρό διαστάσεις φανταστικές. Μιλάνε για 7000 αιχμαλώτους από τον Άγιο Δημήτριο ενώ όπως προκύπτει από σχετικό άρθρο της κ. Μαλτέζου με θέμα την ιστορική γεωγραφία των Κυθήρων, το 1470, οι κάτοικοι ολόκληρης της περιοχής, μαζί με τον Ποταμό, το Λιβάδι και το Μυλοπόταμο δεν υπερέβαιναν τους 50. Εξάλλου το νησί ήταν ανέκαθεν αραιοκατοικημένο και πριν ο Νικηφόρος Φωκάς ξαναπάρει την Κρήτη από τους Άραβες οι Σαρακηνοί περπατάς που την χρησιμοποιούσαν για ορμητήριο είχαν κυριολεκτικά ερημώσει τα Κύθηρα. Κι όμως όπως έλεγαν οι Βενετοί: «Το Τσερίγο είναι το Μάτι της Κρήτης, το Πέραςμα της Ανατολής, ο Φάρος του Αρχιπελάγους». Παρόλ' αυτά τότε όπως και τώρα οι σκληρές συνθήκες διαβίωσης έδωχαν τον κόσμο μακριά, άλλοτε στα ευφορώτερα νησιά του Ιονίου και σήμερα στην Αυστραλία. Έτσι η Παλιόχωρα αφήνεται στη μοίρα της, έρμαιο των επιθέσεων των σύγχρονων επιδρομέων. Όλοι κάτι θα πάρουν, όλοι κάτι θα χαλάσουν. Σε μια από τις εκκλησίες εκρυσαν φαίνεται πλούτμα αντικείμενα σε κάτι κόχες που είχαν ξαναχτίσει και καλύψει με τοιχογραφίες. Αυτές ανακαλύφθηκαν τον περασμένο αιώνα από δύο ξένους περιηγητές που έσπευσαν να εξαφανιστούν με το περιεχόμενο των

κρητιών. Μετά απ' αυτό η καλπάζουσα φαντασία των κατοίκων τους οδήγησε σ' ένα διόλου καρποφόρο πλην όμως καταστρεπτικώτατο κυνήγι των υποθετικών θησαυρών με αξίνες και τσάπες.

Ορισμένοι μιλούν για ένα πηγάδι όπου βρίσκονται θαμμένες οι καμπάνες των εκκλησιών. Άλλοι πάλι οραματίζονται κιούπια με λίρες. Μερικοί όπως ο κ. Τάσος Τριφυλλής και ο φωτογράφος κ. Ε. Σοφίος αντιλαμβάνονται τον αληθινό πλούτο που συνθέτουν η ιστορία, το παρελθόν, η καλλιτεχνική και αρχαιολογική αξία της νεκρής πολιτείας καθώς και η ασύγκριτη ομορφιά του φαραγγιού της. Γι αυτό προσπαθούν με κάθε τρόπο ν' αποτρέψουν μια νέα και αυτή τη φορά τελειωτική σιμφορά που απειλεί την Παλιόχωρα: την κατασκευή της καινούργιας αποχέτευσης του Ποταμού που θα εκβάλλει στη χαράδρα πιο πάνω από το φρούριο και θα καταλήγει στη θάλασσα.

Προτού αφήσουμε τα Κύθηρα και την Παλιόχωρα θελήσαμε να πάμε, ακολουθώντας την παραλία της Αγίας Πελαγίας και της Λαγκάδας, ως τη λίμνη που κλείνει την είσοδο του φαραγγιού. Μια ανεπίτωτη

γαλήνη βασίλευε παντού. Μερικοί γλάροι ήταν καθισμένοι στην αμμονδιά όπου άλλοτε ξεμπάρκαρε ο κουρσάρος. Οι μόνοι ήχοι που ακούγονταν ήταν ο παρλασμός του κύματος και η φωνή των πευκλίων. Κυττάζοντας τα καταπράσινα νερά όπου καθρεφτίζονταν το πέταγμα του γερακιού και του πετροχελιδονού προσπαθήσαμε να θυμηθούμε σε πιο μέρος είχαν δει τις νεράιδες ν' απλώνουν τα ρούχα τους. Δεν ήταν εδώ αλλά ψηλά, στο κάστρο. Εδώ έσκυβαν κι έπλεκαν τα μαλλιά τους, τα καλοκαιρινά πρωινά. Και το νερό της λίμνης έλεψε το χρώμα των ματιών τους...

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.:

Το παραπάνω άρθρο της εκλεκτής λαογράφου κ. Μαρίας Μάντακα - Ι. Τριφυλλή εδημοσιεύθη το πρώτον, εις το περιοδικόν «ΜΙΑ» τον Ιούνιο του τρέχοντος έτους, τεύχος 13.

Επειδή παρουσιάζει ιδιαίτερον ενδιαφέρον το αναδημοσιευόμεν αυτούσιον με την ευγενή έγκρισι και της συγγραφέως και του περιοδικού.

Τό νέφος

Καταβλήρης της αυγής
φρετωμένος καταιγίδες
σαν μουντό νέφος ξάπλωσε...
Γύρω - γύρω γυρνά και χάνεται
τ' αστέρια δακρυίζουν
Στους αιθέρες σκορπίζονται
ξερά τα τριαντάφυλλα
... άγγελοι ψάλλουν...

Ελαιώνων κορμιά καιμμένα
κοιμούνται στον άνεμο
Στόματα αναδεύονται
κρηυγές χωρίς ήχο...
Στης καρδιάς το φτερούγισμα
Ολιθερό μοιρολόγι-

Θεοί του Ολύμπου οι δώδεκα
την Αιτική αγκαλιάζουν
τις Καρυάτιδες να προστατεύσουν
Ο Ερμής καθαλλάρης φέρνει
μήνυμα απ' των προγόνων
το πράσινο λιβάδι.

ΕΛΕΝΗ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΚΗ

SYDNEY, Μάης 1987

Στόν Καραβά

Απαγγέλλθη στο Καραβίτιζο Συμπόσιο
το Φεβρουάριο 1986

Φύγαμε κάποτε μικροί 'πο την Πατρίδα
της Ξενητιάς το δρόμο πήραμε δουδά
μαζί μας πήραμε μιάν άγνωστην ελπίδα
και πίσω αφήσαμε τον Καραβά.

Κει που τα νιάτα μας περάσαμε
και κάναμε την πρώτη τρεύλα
εκεί που πρωτοαιωναστενάξαμε
για κάποια όμορφη κοπέλα.

Μ' απόψε που δρεθήκαμε και πάλι
στης Ξενητιάς μια μακρινή γωνιά
ας φύγει από το νου η θυσιά
ας σθήσει απ' τις καρδιές η παιγονιά.

Απόψε νοσταλγοί μιάς περασμένης
ζωής χαρούμενης γεμάτης ξενιοασιά
τις παιδικές χαρές μας τις χαμένες
ας θυμηθούμε μες στο κέφι της θραδιάς.

Ας τραγουδήσουμε λιγάκι
τις χάρες τ' όμορφου χωριού μας
τη μυγδαλιά, τη θρύμπη, το ρανάκι
τις θύμησες του αποχωρισμού μας.

Στα γάργαρα νερά του τα καθάρια
αιθαίρες νεράιδες τριγυρίζουν
κρατώντας μυγδαλιάς ανθοκλωνάρια
που τον αέρα αρώματα γεμίζουν.

Και το πρωί σαν παίρνεις κατηφόρα
στ' αμυγδαλιά να πας τα περιβόλια
μύρια σε ραίνουν ανθοφόρα
πορτοκαλιές, φασκομηλιές, τροβόλια.

Κι η αύρα που τ' απόγιομα ανεδαίνει
'πο της πλάτειας άμμου το λαγκάδι

νοιώθεις που απόκοσμα σε φέρνει
μέ τ' απαλό, το θείο της χάδι.

Φωλιά του Έρωτα το είπανε πολλοί
οι άντρες, τα νερά του καρδιοχτύτια
γιατί σαν έπαιρνες μια μέρα ένα φιλί
σκέλας γινόσουν στις αγάπης τα τρετίτια.

Πορτοκαλιές στις θαυροεμματαίες
αμυγδαλιές πιο πάνω στα υψώματα
δουδά αναστενάζουν οι καρδιές
που κρύβουν χίλια δυό καμώματα.

Κι αν κάποιος κάποτε σου πει
πού είν' αυτό τ' όμορφο μέρος
πες του, εκεί που γιγαντώνει το παιδί
κι εκεί που ξαναβιώνει το γέρος.

Εκεί που τ' άνθη τα λατρεύουν
όσο δεν είδες πουθενά
και μες τη ρηματιά χορεύουν
οι νέοι κι οι νιές τα δειλινά.

Αχ, να μπορούσε κάποιο θάμα
κάποια κρυφή ελπίδα μας κρυφή
να μας μαζέψει όλους αντάμα
στον ανθοστολισμένο Αμυγδαλιά.

Μα τ' όνειρου την πλάνη ας τη διώξουμε
και τώρα που 'μαστ' όλοι μαζεμένοι
ένας στον άλλον ν' αδελφώσουμε
κι ο αγαπημένος Καραβάς ας περιμένει.

Χορεύετε λοιπόν στο μέρος τούτο
πιείτε και τραγουδήστε πιο πολύ
κι ας λείπει ο ένας Στραδός με το λαγούτο
κι ο άλλος με το χουτσόλαλο δισλί.

ΧΑΡΗΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ
DUBBO — N.S.W.

Ένας κύκλος εκδηλώσεων Λόγου και Τέχνης στο Πνευματικό Κέντρο τής Αθήνας

Από τον ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟ

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.

Επειδή ωρισμένες από τις εκδηλώσεις που αναφέρει ο εκλεκτός κ. Σιατοπούλος, τις παρακολουθήσαμε, συμφωνούμε απόλυτα για τα όσα έγραψε στην συνέχεια γι' αυτές, κι επειδή η ποίηση καλύπτει ένα σημαντικό τμήμα των «Π.Κ.» δημοσιεύουμε το παρακάτω άρθρο του φωνάζοντας μαζί του, «να ξαναγυρίσει η ποίηση στην ποίηση».

Το Πνευματικό Κέντρο της Αθήνας, που θρόνισε-ται κάτω από την αιγίδα του Δήμου Αθηναίων, οργάνωσε από τις 15 Μαΐου ως τις 6 Ιουνίου σε συνεργασία με την Ενωτική Πορεία Συγγραφέων, μια σειρά από πνευματικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις Λόγου και Τέχνης. Έγιναν στο Πάρκο Ελευθερίας και περιέλαβαν την Πνευματική συνεδριακή συνάντηση με το γενικότερο τίτλο «Φλόγα της Ποίησης — Φλόγα της Ευρήνης, καθώς και χορογραφίες πάνω σε ποιητικά κείμενα των Μάκη Αποστολάτου, Ράνιας Δώρου, Έλ-λης Πιεράτου, Ηρακλή Λογοθέτη, Ζέτας Κόντισσεκ κ.ά. Ακόμα παρουσίαση δύο μονοπρακτών των Μάκη Αποστολάτου και Έφης Παπαθεοδώρου, όπως και τις θεματικές βραδιές «Γλώσσα και άνθρωπος», με διάλε-ξη του Ινδού φιλοσόφου Κάμερον Κόντισσε, και ποιη-τικές αποδόσεις κειμένων Ελλήνων και ξένων ποιητών, που ήρθαν για το λόγο αυτό στη χώρα μας.

Οι εκδηλώσεις στάθηκαν σε υψηλό επίπεδο, τόσο από πλευράς οργανωτικής όσο κι από πνευματικής και καλλιτεχνικής. Κυρίως θα τονίσουμε την ενθουσιαστι-κή συμμετοχή της πνευματικής νεότητας, που δε δί-στασε να ταξιδέψει κι από τις μακρυνότερες επαρχίες να συμβάλει στη γόνιμη αυτή πνευματική και καλλιτε-χνική συνάντηση. Στη βάση της δρέθηκε το νέο σχε-τικά πνευματικό σωματείο Ενωτική Πορεία Συγγρα-φέων, που με μια σερνή του εισήγησε, στο πολυτελές πρόγραμμα των εκδηλώσεων, διακηρύσσει ανάμεσα στα άλλα:

Ο σύλλογός μας λοιπόν που γεννήθηκε κι ανθώνει-ται μ' ιδρώτα και Θυσίες διαγράφοντας μια επίπονη πορεία μέσα από συμπληγάδες εφτά χρόνια τώρα, εί-ναι φυσικό να μην είτε ακόμα την τελευταία του λέ-ξη, στο αδύνατο λογοτεχνικό κίνημα. Για τούτο και υ-ποστηρίζουμε τη δημιουργία ομοσπονδίας των αδελ-φών σωματείων που θα ισχυροποιήσει τη λογοτεχνική οικογένεια στις διεκδικήσεις της, συγχρόνως δε, θα

επιτρέψει στα όχι λίγα υπάρχοντα σωματεία να διατη-ρούν ιδεολογική, αισθητική και πρακτική αυτονομία, να καλλιεργούν στους κόλπους τους νέες ιδέες, τάσεις και ρεύματα και με την ευγενή αμύλλα να συμβάλλουν στην εξέλιξη της λογοτεχνίας διαδίδοντάς την και στην εξύψωση των συνειδήσεων.

Στο κέντρο των εργασιών Λόγου και τέχνης δρέθη-κε, από λογοτεχνικής πλευράς, η ποίηση. Δεκατρείς συνεδρίες έγιναν με όλα τα ενδιαφέροντα τον κορυ-φαίο αυτό λογοτεχνικό τομέα. Μας έγινε η τιμή να κληθούμε να μετáσχοιμε στη συνεδρία με θέμα «Ποί-ηση και Κριτική» που συγκροτήθηκε στις 27 Μαΐου. Έλαβαν επίσης μέρος ο ποιητής και πρόεδρος της Φι-λολογικής Στέγης Πειραιώς Στέλιος Γεράνης κι ο κριτικός και φιλόλογος Χρήστος Κορέλας. Συντονι-στής των συζητήσεων ήταν ο λογοτέχνης Βασίλης Λαμπρόπουλος. Ο Στέλιος Γεράνης τόνισε τη σοβαρή λειτουργική αλληλοεπίδραση της κριτικής με την ποί-ηση. Κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στο τεράστιο θέμα της αυτοτέλειας του ποιητικού και γενικότερου λογοτεχνι-κού δυναμικού του σύγχρονου κόσμου, που αναστασιώ-ηται περνάει μια κρίση ιδέων και μορφών. Αναφέρθη-κε σε γνώμες κορυφαίων του χρόνου, για να καταλή-ξει στο συμπέρασμα ότι η ποιητική τέχνη θρόνισεται πάντα στο επίκεντρο της πνευματικής και καλλιτεχνι-κής δομής, με όλο το σφρίγος και την ουσιαστική της συμβολή στον έντεχνο λόγο.

Ο Χρήστος Κορέλας αρνήθηκε κάθε συμβολή της κριτικής στην εξελικτική πορεία της ποίησης. Τονί-ζοντας ότι τόσο το ποιητικό όσο και κάθε άλλο κείμε-νο του λογοτεχνικού κύκλου θα τραβήξει το δρόμο του ανεξάρτητα από την όποια δήποτε κριτική ή μη αξιολόγησή του. Με την άποψη ότι ο χρόνος είναι ο μόνος που καταξιώνει τη δημιουργία.

Από της πλευράς μας αναφερθήκαμε στις γενικότε-ρες δομές, καταλήγοντας:

Η ποίηση στην εποχή μας, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, είναι μετέωρη. Οι ακατάσχετοι θεοπαλιαιοί, οι πολλές και κακοχωνεμένες ξενικές μανιέρες, οι ποι-κίλες σκοπιμότητες, ο περιέργα επίμονος αυτοδιογρα-φικός ναρκισσισμός, απομάχυναν τον ποιητικό λόγο από τον άνθρωπο και την καρδιά της κοινωνικής ώ-ρας. Κι εξαφάνισαν την παλιά έφεση του λαού να δια-βάξει και να μιλάει ποίηση. Ο υπεύθυνος κριτικός λό-γος πρέπει να σταθεί με περισυλλογή ξεχωριστή

μπροστά στο φαινόμενο. Μόνο αν ποιήσε στους ποιητές μας τα πράγματα στο αληθινό τους όνομα, θα βοηθήσουμε στην ανάκαμψή. Και πρέπει να το κάνουμε, μ' όλο που καλά το ξέρουμε πως ο λόγος δε θα βρει πάντα μια εύφορη γη να καρπίσει.

Πώς να ξεχάσουμε την αρμονία του ελληνικού ποιητικού λόγου, που ζήσαμε, οι Έλληνες, στο μεγάλο και τραγικό εικοστό αιώνα; Με τα ανεπανόλητα ποιητικά δημιουργήματα, που έγιναν θρόνος στον λαό τα χείλη. Με το έξοχο λυρικό κοινωνικό τραγούδι του Κώστα Βάρναλη:

Έτσι να στέκω, θάλασσα, παντοτεινέ έρωτά μου,
με μάτια να σε χαίρομαι θολά
και νάναι τα μελλούμενα στην άπλη σου μπροστά μου,
πίσω κι αλάργα θάσανα πολλά.

Ως να με πάρεις κάποτε, μαριόλα συ,
στους κόρφους σου αψηλά τους ανθισμένους
και να με πας πολύ μακριά απ' τη μαύρη τούτη
Κόλαση
μακριά πολύ κι από τους μαύρους κολασμένους...

Με τον βαθύτερα φιλοσοφικό λόγο του Κωνσταντίνου Καβάφη:

Στου καφεναείου του δοερού το μέσα μέρος
σκυμμένος στο τραπέζι κάθεται ένας γέρος
με μιάν εφημερίδα εμπρός του, χωρίς συντροφιά.
Και μες στων άθλιων γηρατειών την καταφρόνια
σκέπτεται πόσο λίγο χάρηκε τα χρόνια
που είχε και δύναμη, και λόγο κι ομορφιά.

Με τη γοητευτική εικονοπλαστική ποίηση του Κώστα Καρυωτάκη:

Θάνατος είναι οι κάργιες που χτυπιούνται
στους μαύρους τοίχους και στα κεραμίδια,
θάνατος ο γυναίκες, που αγαπιούνται
καθώς να καθαρίζανε κρεμμύδια.

Με το γραφικό λαοφυγχισμό του Αργύρη Εφταλιώτη:

Πάρε φωτιά και κάψε με κι αντάμα με τη στάχτη μου
ι' άχτι μου — μεσ' τα πελάγη να σκορπάς
να μη σε βρει το κορμί μου, μαριόλα μου
Ηπειρώτισσα ρώτησα — και μούπαν άλλον αγαπάς.

Με την λυρικό - δραματική ποίηση της θάλασσας του Νίκου Καβδαδία:

Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής
των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων
και θα πεθάνω μια βραδιά, σαν όλες τις βραδιές
χωρίς να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζώντων.

Με την περίτεχνη φυσιολατρεία του Λορέντζου Μαβίλη:

Στην κουφάλα σου εφώλιασε μελίσι,
γέριχη ελιά, που γέρνεις με τη λέγη

πρασινάδα, που ακόμα σε τυλίγει,
σα νάθελε να σε νεκροστολίσει.

Με την πικρή φαντασία της επαρχιώτικης ζωής του Γιάννη Σκαριμάτα:

Κι όλο να λες, να λες, στα θάμνη της νυκτός
για ένα — με γυναίκα πανιά — πλοίο που πάει
όλο θαυιά, όλο θαυιά, όσο που πέφτει εκτός:
ός' απ' τον κύκλο των νερών — στα χάρη.

Με την ποίηση των λυρικών κοινωνικών συμβολισμών του Νικηφόρου Βρεττάκου:

Πάνω απ' το δροσερό κι ήσυχο κίμα
ξαναγυρίζει η άνοιξη! τ' αγέρι
πηδά απ' της χαλαυγής τη ρόδινη άχνα
σ' όλη τη γη! Τα μέτωπα αναπνέουν
κι ανθίζουν τα χαμόγελα που πλέκουν
το μέλλον της ζωής! Αγαπηθήτε...

Και με την τραγική ποίηση της νεώτερης γενιάς του Στέλιου Γεράνη:

Ά, είναι καιρός να δέσω πια το δυναμίτη στα θεμέλια
και ν' ανατιναχτώ μες σε πολύχρωμες εκρήξεις.
Να δγουν στο φως τα τραγικά μου υπάρχοντα
μήπως γνωρίσουν οι σκνηροί το πρόσωπό τους.

ή του Δημήτρη Σιατόπουλου:

Μήνυμα απόκοσμο, πικρό, θριαμβικό
μιάς νέας ιστορίας του κόσμου...
Ήταν το τραγικά ανθισμένο «Μανιτάρι»
της Χίροσίμα... Αυγούστου έξη
χίλια εννιακόσια σαράντα πέντε...
Πρώτη φορά σκοτιζόταν η πλάση
με τόσο φως...
Πρώτη φορά φωτιζόταν ο κόσμος
με τόσο σκότος...

Πώς γίνεται, μπροστά στο ξεριπαλισμό του καιρού
μας, να μη φρονιάξεις: «Ποιητές, καλοί μου ποιητές,
ξαναφέρετε την ποίηση στην ποίηση...»

Και φτάνουμε στο τέλος και στα συμπεράσματα. Είναι αναμφισβήτητο ότι ο σύγχρονος ποιητικός λόγος περνάει μια εποχή περπείειας. Και υποβάθμισης σ' ένα μεγάλο του μέρος. Τέση που και τα διδωτοπώλεια να μη δέχονται ποιητικά διδωτοπώλεια για πούλημα. Τα σημάδια δε φανερώνουν όμως ότι δεν υπάρχει ποίηση. Υπάρχει και θέλει και καταξιώνεται σε χέρια αρκετών παλιότερων και νεότερων αληθινών ποιητών. Γι αυτό και η κριτική έχει ευθύνες ανξημένες και υψηλό πνευματικό χρέος, να πει σε κάθε περίπτωση την ουσία της τέχνης, χωρίς περιστροφές και προκαταλήψεις. Ο κριτικός, πριν απ' όλα είναι ένας δημιουργός. Και η δημιουργική του εργασία, μέσα στον πνευματικό χώρο, έχει αυτά ακριβώς τα στοιχεία της δημιουργίας. Την αλήθεια του λαού και την ποιότητα του χρόνου.

Παλιά τραγούδια για τή Λίζα

ΔΙΟΝΥΣΗ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΥ

Μαζί ξεκινήσαμε, Λίζα.
Θυμάσαι καρδιά;
Και τώρα ντυμένοι στα γκριζα
εδώ στη στεριά.

Το πέλαγο πέρα μια θλίψη,
πικρή προσμονή.
Μια θλίψη που πάει να μας πνίξει
και μας τυραννεί.

Τα πλοία μνημούρια φαντάζουν,
δεμένες χαρές.
Ταξίδια γι' αλλού δεν μας τάζουν
σαν άλλες φορές.

Παίδι σ' απολαύθαγα θήμα
το θήμα γοργό.
Το κάθε σου θήμα και ποίημα
μ' εμέ στιχουργό.

Και σου 'λεα' καρτέρει, καλή μου,
μη με τυραννείς!
Και σου 'λεα' να φύγεις μαζί μου
στην άκρια της γης.

Μαζί ξεκινήσαμε Λίζα.
Τί τέλος σκληρό!
Και νάμαστ' εδώ, δίχως «δί'ξα»,
νεκροί στο γιαλό...

Έφτασε μεσημέρι, ξεκουράσου
στον ίσκιο του δεντρού.
Εγώ στο πλάι θ' αποδιώχνω μαύρες θύμησης,
τη νοσταλγία, τον κάματο, την τήξη...
Στο πλάι σου θα τραγουδώ για την αγάπη,
όταν δεν τη ζητάς με την προσφέρεις.
Στο πλάι σου θα τραγουδώ για το Θεό,
όχι των Ουρανών με της καρδιάς σου.
Στο πλάι σου θα τραγουδώ γλυκά την πίκρα μεν
την ώρα που κοιμάσαι...

Ολάδαιο το δάξο. Ένα γράμμα μισό
στην άκρη, εκεί στο τραπέζι...
Στο πιάνο ποιός παίζει θλιμμένα;
Στο πιάνο ποιός παίζει για μένα;
Τα χέρια σου, Λίζα, θυμάμαι στο πιάνο.
Στη σκέψη τα πιάνο, τί θάμα λευκό!
Τα χέρια σου αστέρια, σα δυό περιστέρια.
Για φίλημα χέρια σε πάθος νεκρό.

Γυμνό το χροιάτι. Τα στρώματα χάμω.
Κι έν' άρωμα πλάνο του θείου κοριτσιού
σου τριγύρω χυμένο, χαμένο...
Τα στρώματα χάμω. Για ποιόν πεθαιμένο
χιτυούν οι χαμπάνες της νύχτας βαριά;
Για σένα, καυμένη καρδιά!
Χιτυούν οι χαμπάνες της νύχτας βαριά
για τον έρωτά σου τον αδικημένο.

Το ξέρω πως πάλι ξανά θα προβάλλεις
με πνεύμα μαζί και κορμί,
γλυκιά προσμονή! Της κραπάλης
πετώντας στα μάκρη τη ψεύτρα σαγήνη.
Και θά 'ρθεις σαν την καλωσύνη,
μικρό κοριτσάκι, σεμνή και καλή.
Και θά 'ρθεις σαν την καλωσύνη
και στ' άψυχα γύρω θα δώσεις πνοή.

Αντάμα ξεκινήσαμε!
Γιατί να κουραστείς, Αγάπη, τόσο;
Γιατί να ξαπλωθείς μεσοστρατίς
εκλιπαρώντας τη συγνώμη μου;
Αντάμα ξεκινήσαμε.
Μαζί πρέπει να φτάσουμε ως το τέλος.
Τό 'χες αποδεχτεί. Δεν στεφανιώνονται
όσοι δειλιάζουν, αναβάλλουν, οπισθοχωρούν.

Ανόφελο χωρίς εσένα το ταξίδι.
Η περιπέτεια καταναγκασμός.
Ανόφελο χωρίς αγάπη το ταξίδι.
Της ζωής δίχως νόημα ο σκοπός.

Σημά στ' ακρογιαλί
μιλούσα στα κίματα,
μιλούσα στ' αστέρια.
Και δίχως μολύδια
σου σκάρωνα ποιήματα
και δίχως τεφτέρια.

Σημά στ' ακρογιαλί
μια μέρα σου φίλησα
τα χείλια, τα χέρια...
Τ' αγέρι σαν χάδι
κι εμείς φτερουγούσαμε
λευκά περιστέρια.

Σημά στ' ακρογιαλί
τα γνώριμα θήματα
σε πόθων λημέρια
αχ, πια δεν ακούω!
Μα κάποια μας κορίματα
ξεχνούνε τ' αστέρια;

Οι φαγάδες

Γράφει ο ΧΑΡ. ΦΑΤΣΕΑΣ

Την παρακάτω ιστορία που θα σας διηγηθώ θέλω να την πιστέψετε διότι είναι πέρα για πέρα αληθινή, λέξη προς λέξη και στο σύνολό της.

Κάνω ειδικά την εισήγηση, διότι ίσως κατά την ανάγνωση, προκύψει το στοιχείον της υπερβολής με συνέπεια τυχόν δυσπιστία σας.

Γιατί το επαναλαμβάνω ότι είναι αληθινή και πρέπει να την πιστέψετε.

Στο Τσιριγώτικο καφενείο του Πειραιά τον παλιό καλό καιρό, συναντηθήκανε τρεις φίλοι Τσιριγώτες, το πρεις φίλοι δεν θα έλεγε τίποτα, αν δεν υπήρχε μία λεπτομέρεια. Το ότι ήτανε και οι τρεις φρενέτα πηρούνια, τρομεροί φαγάδες.

Μία περίπτωση θα σας πω μόνον και θα καταλάβετε.

Κάποτε στο Τσιρίγο σε κάποιο πανηγύρι φάγανε ένα πελώριο τράγο, χόρια τυριά, μυζήθρες κλπ.

Μετά από τις σχετικές φιλοφρονήσεις και την ανταλλαγή νέων και ειδήσεων απ' το νησί κλπ., κλπ., ο ένας από τους πρεις ο κυρ Γιάννης, ας πούμε, και ο πιο ευκατάστατος, ρίχνει την ιδέα στους άλλους δύο:

— Παιδιά, δεν πάμε να φάμε;

Η θαρότης του προσώπου των στο άκουσμα της λέξης φαί δεν κράτησε παρά μόνον στιγμές. Ο λόγος το φτωχό δαλάντιον. Στον Πειραιά τόσες μέρες που μείνανε, και κάτι ψώνια για το σπίτι, αυτά που τους μείνανε ίσα - ίσα για τα ναύλα και για σκέτο γιουδέτσι για καναδού μέρες που θα μείνανε ακόμη ώσπου να φύγει το καράδι.

Έτσι ψέλισαν και οι δύο κάτι δικαιολογίες παιδιαστικές που ο κυρ Γιάννης βέβαια ούτε που τις έλαβε υπ' όψη του.

— Λοιπόν ακούστε δω, τους λέει σοβαρά - σοβαρά, θα πάμε κάπου, θα φάμε όσο θέλουμε και ότι θέλουμε και δεν θα πληρώσουμε δεκάρα.

— Γιατί; μας έχουν καλέσει σε κανένα σπίτι για να μας κάνουν το τραπέζι; ρωτάνε.

— Βρε ποιά σπίτι; σε ταβέρνα, εστιατόριο θα πάμε. Εκεί θα φάμε.

— Ναι, αλλά αν δεν πληρώσουμε θα μας ρημάξουν

στο ξύλο, τί είναι αυτά που λες κυρ Γιάννη;

— Αυτό αφήστε το σε μένα, εγώ κάνω κοιμάντο-Λοιπόν ερχόμαστε;

Από τη μια μεριά η κατηγορηματικότητα του κυρ Γιάννη ο οποίος στο κάτω - κάτω δεν ήτο και τυχαίος, είχε κάποια κοινωνική προθυμία και ευκατάστατος ήταν όπως προσέλαμε, και από την άλλη το «θα φάμε όσο θέλουμε και από ό,τι θέλουμε» έδωξε κάθε δισταγμό...

Βγήκανε από το καφενείο και πήρανε τον παραλινό. Θα θυμούνται οι παλιότεροι ότι τα εστιατόρια του Πειραιά, μπροστά στις προθήκες — διτρίνες — είχαν αραδιασμένους τους τζετζερέδες με όλα τα φαγητά. Ο πελάτης ζύγωνε κοντά, έβλεπε, και αν του άρεσε ένα φαγητό έμπαινε μέσα, τό 'δειχνε στον μάγειρα, καθότανε κι έτρωγε.

Έτσι και η κομπανία μας, τα πήρε σβάρνα και σε κάποιο που το ντύσανε καλύτερο απ' όλα, μπήκανε μέσα.

Σταματήσανε μπροστά στο μάγειρα και καταστημάτρχη συγχρόνως.

— Μας βλέπεις; του λέει ο κυρ Γιάννης, είμαστε τρεις και τρώμε καλά. Πες μου πόσα λεφτά θέλεις να σου δώσουμε προκαταβολικά, να φάμε όσο θέλουμε και απ' ό,τι θέλουμε.

Ο μάγειρας στάθηκε προς στιγμή αμήχανος. Τέτοια πρόταση πρώτη φορά του την κάνανε. Σκέφτηκε λίγο και ή για να τους ξεφορτωθεί ή για να κερδίσει τους λέει: «διακόσιες δραχμές». Να λάβετε υπόψη σας ότι τότε η μερίδα κρέας ή ψάρι είχε 15 δραχμές. Υπολόγισε λοιπόν στα γρήγορα ότι και τέσσερις μερίδες ο καθένας να φάει, μέσα είναι. Πάρα πάνω η μακροχρόνιος πείρα του έλεγε ότι ο ά ν - θ ρ ω π ο ς είναι αδύνατον να φάει.

Έδωσε ο κυρ Γιάννης διακόσιες δραχμές και τις έδωσε στο μάγειρα. Η μέχρι τώρα ατυχή και αδιάφορη μορφή του έγινε μοναχιάς ευγενική και υποχρεωτική, απ' το λαγυράκι που ψάρευε. Φιλοσκόπωντας δε επιθύρησε «Βρε τί βλέπει κανείς στη ζήση του».

— Έχεις κανένα ιδιαίτερο; τον ρωτάνε.

— Ναι. Εκείνο το πατάρι. Ανεβείτε εκεί και θα είστε ήσυχoi.

Οι άλλοι δύο που μέχρι τώρα ακολουθούσαν μηχανικά και δύσπιστα, μόλις είδαν τα λεφτά που κατεβλήθησαν προκαταβολικά, τότε πιστέψανε ότι τα πράγματα είναι πράγματι σοβαρά, και ότι μπορούσαν να φάνε άφοβα. Και η μέχρι τότε περιορισμένη όρεξη εξελίχθη σε ακόρεστη πείνα.

Ανεβαίνοντας τα σκαλιά γυρίζει ο κυρ Γιάννης και λέει στο μάγειρα.

— Και είπαμε «ό,τι θέλουμε και όσο θέλουμε».

— Μάλιστα. Ήτανε η απάντηση.

Στρωθήκανε σ' ένα τραπέζι, καλοδοκυντήκανε και παραγγείλανε τα πρώτα πιάτα στο γκαρσόνι που πήγε να πάρει παραγγελία. Το γκαρσόνι δεν πρόλαβε να κατεβεί τα σκαλιά και το ξαναφώναξαν.

— Φέρε κι από κείνο, σε λίγο, και από το άλλο.

Το γκαρσόνι δεν προλάβαινε ν' ανεδοκατεβαίνει τη σκάλα κουβαλώντας πιάτα και άλλα πιάτα, χωρίς να κουράζεται διότι ήξερε και λογάριαζε ότι όσο πιο μεγάλος ο λογαριασμός, τόσο μεγαλύτερα τα ποσοστά. Έτσι ενόμιζε ο δόλιος διότι δεν είχε ιδέα για την πρωτότυπη συμφωνία των πελατών και του καταστηματάρχη. Αυτός πιάτα και μερίδες μέτραγε και φτερά έβαζε στα πόδια του.

— Πώς πάνε αυτοί εκεί πάνω; ρωτάει σε μια στιγμή ο μάγειρας.

— Τρώνε, τρώνε αφεντικό.

— Τρώνε; πόσο τρώνε; μέχρι τώρα φάγανε από

πέντε μερίδες ο καθένας, τί γίνεται ακόμη δεν χορτάσανε;

Ανησύχησε ο άνθρωπος, έδωσε την ποδιά του και μια και δυό στο πατάρι. Στάθηκε έδωσε τα χέρια του στη μέση που και τους ρωτάει:

— Δε μου λέτε, τα φαγητά που σας στέλνω τα τρώτε ή τα πετάτε;

— Τί λόγια είναι αυτά, και δέβαια τα τρώμε. Βλέπεις πουθενά φαγητά πεταμένα;

Έφερε δόλτα το δέμα του ο μάγειρας, ούτε ψιχνύο κάτω.

— Και δεν μου λέτε, τώρα είστε εντάξει; Φάγατε; Το «Φάγατε» ειπώθηκε σαν ειρωνεία του φινάλε.

— Φάγαμε; Τί φάγαμε, διαμαρτυρήθηκαν αυτοί. Εγείς ακόμη δεν αρχίσαμε. Αυτή δεν είναι η συμφωνία μας; Να φάμε όσο θέλουμε...

Δεν πρόλαβε να τελειώσει ο κυρ Γιάννης και ο μάγειρας δαγκώνει από την πσέπη του τα δύο κατοστάρικα που είχε πάρει χωρίς να προλάβει ούτε στο σιντάρι να τα δάλει.

— Πάρτε τα, τους λέει και αδειάστε μου τη γωνιά αμέσως, γιατί εσείς όπως πάτε θ' αφήσατε κι εμένα νηστικό σήμερα.

Σηκωθήκανε, κατεβήκανε απ' τη σκάλα, ξεπορτίσανε και μόλις στρίβανε δύο - τρεις γωνίες σταματήσανε, καταχτήκανε και σκάσανε στα γέλια.

— Βρε, δεν σας είπα ότι θα φάμε, όσο θέλουμε και απ' ότι θέλουμε χωρίς λεφτά και δεν με πιστεύατε; Νάτο που έγινε. Πώς τώρα να φάμε αλλού να συμπληρώσουμε, εγώ κερνάνω...

Οι άρχαίοι μας

ΗΛΑΤΩΝΑ

«Από τα Έπη»

Σαν μπήκαμε στο ισκιερό δάσος,
βρήκαμε τον ελόϊδιο με προφυρά
μήλα γιό της Κυθήρης,
γελαστόν να γλυνκαζοιμάται,
σε κάλυκες τριανταφυλλιών
με τα λυγάτα τόξα, την ιοδέχτρα
φραγέτρα κρεμαστά,
σε στρογγυλόφυλλα κλαριά.
Και σιγάρι από κεριθρόπλαθο
χρυσομελίσσι, να πετά στα χεῖλη του.

Μετάφραση: ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΕΙΟ

Σ' άργυρή Κούπα

Τορνεντή τ' αργύρου 'Ηφαιστε,
φτιάξε μου, όχι πανοπλία,
τί οι μάχες δεν με νοιάζουν,
μα ούστρόγγυλη μια κούπα
που θαθείά σαν την κοιλάνεις
πάνωθ' της να χαράξεις
μήτε άστρα, μήτε αμάξι,
μήτε και τον κυνηγιάρη Ωρίωνα.

• • •

Δεν με μέλει για την Πούλια,
τον θαυμάσιο Λοκτούρο.
Μόνο σάλισέ μου σμπέλια
με πλήθος τσαμπιά,
τις Μαινάδες που τρυγάν,
τα δοχεία που οι ληνοθάτες
φτιάχνουν τα κρασιά.

• • •

Τους σατύρους να ευθυμιούν
χρυσαιφούς τους 'Ερωτες,
την Κυθήρη γελαστή,
Στον καλό Λυαίο πλάγι
'Ερωτας και Αφροδίτη.

Μετάφρασις: ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΙ

Ξερριζωμός

- Αν μπορούσες ν' αγγίξεις τ' αστέρια
- αν μπορούσες ν' ανέβεις στον ήλιο
σκαλώνοντας στις ακτίδες του
- αν μπορούσες να μετρήσεις
μια χούφτα κόκκους από
την άμμο της θάλασσας
- αν μπορούσες να μετρήσεις
τις σταγόνες που πέφτουν
απ' τον ουρανό όταν κλαίν.
- Αν μπορούσες να νιώσεις
την γλώσσα από το τιτίδισμα
των πουλιών την αυγή
- αν μπορούσες να νιώσεις
την χαρά απ' τα ολόξανθα στάχνα
στο άγγιγμα της πρωϊνής
ακτίδας του ήλιου.

- Τότε ίσως μπορούσες να νιώσεις
τον πόνο και το ξέσχιση της καρδιάς
μιάς ξεριζωμένης μαργαρίτας.

ΕΛΕΝΗ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΚΗ
SYDNEY Απρίλης 1987

Η πανάρχαια καταγωγή των Κυθηραίων

Γράφει ο κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Η. ΚΑΨΙΩΤΗΣ
Ιστορικός - Συγγραφέας

Εκεί στα Ν.Δ. άκρα του δασοδεσπότη και μεγαλο-προεσπότη Ιτάμου εμφανίσθησαν περί την δεκάτην (10) προ Χριστού χιλιετηρίδιαν οι πρώτοι αυτόχθονες Έλληνες, εκείνοι που διαβιούσαν με τους καρπούς των δένδρων, τα θάλανα ή θαλανίδια, εξ ου και καρπό-βιοι δυνάμεθα να τους ονομάσουμε.

Η πρωταρχική των συγκροτήσις ήτο τα κοινόδια όπου και έλαβον τις αρχικές των ονομασίες: πάπ(πα - κτιμένη - σφράλιον - Κυδωνία, - Ελλότινο - Άλος και Αιγιάι, και εκ των έξι τούτων κοινοδίων έλαβον την γενικήν ονομασίαν ΔΟΛΟΠΕΣ.

Οι ΔΟΛΟΠΕΣ στη συνέχεια δημιουργούν μία νεότερα κοινωνία, δηλαδή το αρχικό θυγατρικό φύλο (φυλή) που αναζητά νέους χώρους διαμονής, έτσι μετακινούνται ολίγον πιο ανατολιζότερα, και ιδρύουν νέες κοινοδιακές εστίες, που λαμβάνουν το όνομα Πελασγοί. Η ονομασία Πελασγός προέρχεται εκ της συν θέτου λέξεως πελας+άγω που το μεν πρώτον (πελας) δηλοί: σιμά, κοντά, πλησίον και το δεύτερον (άγω) οδηγώ, δηλαδή οι θυγατρικοί όμιλοι οδηγήθησαν πλησίον κοντά, σιμά (συχί μακράν) των μητρικών εστιών.

Οι οικισμοί που συγκροτήθησαν ήσαν:

Οξερός, Ξυνιάς, και Κύταιρα, ή Κύφαιρα, ή Κύθηρα, ονομασία που δόθηκεν από τα πρώτα Ελληνικά φύλα, και καλήθηκε στην συνέχεια ανά μέσων των χιλιετηριδίων χωρίς να χαθεί η ρίζα, ασχέτως εάν υπέστη την παραφθοράν ένεκα των όγκων των αιώνων.*1

Ο οικισμός Κύταιρα ή Κύφαιρα ή Κύθηρα έκειτο στα νότια άκρα της Ξυνιάδος λίμνης, εγγύτητα των Αιγίων, και συχί μακράν του Οξερού όπου και σήμερα σώζονται αγγειακά θραύσματα, και αμυντικές οχυρώσεις.

Ολίγον βραδύτερον, και στη συνέχεια αυτοί οι Κυθηριοι μετακινούντο προς την κοιλάδα του ποταμιού Σπερχειού, την καλουμένην Αινιάναν, και ιδρύουν τον οικισμόν που στη συνέχεια αναπτύχθηκε σε πόλις - κράτος Κύθηρα, στις ροές του ποταμιού Αχελώον, παραποτάμιον του Σπερχειού*2 και συχί μακράν των οικισμών Υπάτα (Υπάτη), Ερυθραί και Πύρρας.

Τις περιόδους αναφέραμεν στο προηγούμενον πε-

ριόδον. Ολίγον βραδύτερον όταν η εύφορος κοιλάδα των Αινιάνων πληθυσμιακά πυκνωκατοικήθησαν, τα νότια εκείνα θεσσαλικά φύλα αναζήτησαν νέους χώρους διαμονής προς διαβίωσιμον, έτσι υπερπηδούν την ορσισία της Οίτης, και φθάνουν στον χώρον Φωκίδος - Βοιωτίας, εκεί οι Κυθηριοι εγκατέστησαν στις υποφίεις του όρους Κυθαρίων, ή Κυθηρών όπου έδωσαν το όνομα της φυλής των ή της πόλεως - κράτος. Εκεί ιδρύουν τους οικισμούς - πόλεις Φλυγόνιον (φυλα - γόνιον) δηλαδή φυλα γονικά ή απογονικά, Θίσδη, Ερυθραί, όπου η τελευταία έλαβεν την ομωνυμίατα εκείνης της θεσσαλικής πολίχνης Ερυθραί παρά την Αινιάναν.

Στη συνέχεια όταν γίνεται η 2α μετακίνησις των νεότερων πληθυσμών από Βοιωτία προς νότια Ελλάδα, παρά την στενωπόν της Μεγαρίδος ιδρύουν την πόλιν Σίδη ή Σιδούς, ομώνυμος της θεσσαλικής ονοματεπείας παρά την Αινιάναν.

Κι ενώ τμήματα Βοιωτικά - Ευβοϊκά μετακινούνται αλλά προς τις δυτικές ακτές του Κορινθιακού (Ασκήϊδα Εσπερία - Αιτωλία και Αχαρνανία) που κι εδώ αναφαίνεται η παρουσία των Αινιάνων που ιδρύουν τις (2) δεύτερες Ερυθραί, εγγύτητα του Μολκρίων, αλλά τους Κυθηρίους απαντώμεν σαν 3ον στάδιον αποίκιον στις ροές των ποταμιών Αχελώον και Κυθηρίου (παραποτάμιον του Αλφειού) όπου εγκαταστάθησαν.

Δεν ήτο τυχαίον το γεγονός, δηλαδή η ονομασία των δύο τούτων ποταμιών Αχελώος και Κυθήριος που έδωσαν ή έφεραν από την προγενή των εστιών οι αποίκιοι, έχοντας υπόψιν την προγενεστέραν των καταγωγήν.

Ακόμη ας σημειωθή οι περισσότεροι ποταμοί και ποτάμια της Πελοποννήσου φέρουν θεττιλικά ομώνυμα ενόματα.

Από τον προαναφερόμενον εν Πελοποννήσῳ χώρον οι Κυθηριοι προχωρούν προς τα άκρα της Πελοποννησιακής γης, δηλαδή στα 2 επίμαχα σκέλη, και ιδρύουν τις πόλεις: Σίδη (3η Σίδη), Αίγινα, η πρώτη της Πελοποννήσου, και η έτέρα της νήσου Κύθηρα, και τις πόλεις - κράτη Λασιός, Λαίνη, Κυτάρισσος (συχί η Μεσσηνιακή), Ανθήνη, Φερραί κλπ. ομώνυμος της Θεσσαλίας και Βοιωτίας.

Τώρα δεν παραμένει δια τις ακατοίκητες νήσους από τα πελοποννησιακά άκρα παρά ο ελάχιστος διά-

*1 Βλέπε διελίον μου Θεσσαλοί.

*2 Ας μην γίνη σύγχυσις με τον ομώνυμον ποταμιόν Αχελώον, που χύνεται στην Αιτωλίαν.

πλους έτσι η μετακίνησης ήτο ζήτημα χρόνου, που οι Κυθήριοι τις καταλαμβάνουν, έτσι δίνουν τις ονομασίες Κύθηρα (με πρωταρχική ιδρύουν την Αίγυλα, ή Αίγυλα) και την 2α και μικροτέραν νήσον Αντι - Κύθηρα. Η ονομασία Αίγυλα, έχει πρωταρχική καταγωγή - ρίζα από τις πανάρχαιες νύμφες Αιγιαλούπες εξ ου και Αιγιαίον (και ουχί Αιγαίον) όπου στη συνέχεια θα αναφερθώμεν.

Πρωτῶν ὁμῶς αναφερθώμεν στις ονομασίες των δύο νήσων Κυθήρων και Αντι - Κυθήρων θα πρέπει να ανακαλύψωμεν την ρίζαν ή καταγωγήν της ονομασίας που έφθασε μέχρι τις προαναφερόμενες νήσους.

Η ονομασία Αίγυον, Αιγιαίον, Αιγιαλός, Αίγυλο (Κυθήρων) κ.τ.τ. έχουν κοινή την γλωσσική καταγωγή, και έλαβαν τις ονομασίες από τις πρώτες θεότητες ειδώλων που λάτρευαν οι μακρινοί μας πρόγονοι, οι Δόλοπες, μέσα στα θαλανοφόρα δάση κατά την καρδιακήν περίοδον πέραν της 9ης προ Χριστού χιλιετηρίδος.

Οι θεότητες ή νύμφες που λάτρευαν ήσαν οι καλούμενες Αιγυιόπες, νύμφες των δασών (ιδίως των θαλασσιδίων) που στη συνέχεια λατρεύτηκαν και σαν προστάτιδες του υγρού στοιχείου, ήτοι: πηγών, κρηνών, ρυακίων, ποταμών, και Αιγιαλίων (γιαλίων) εξ ου και Αιγιαλούπες.

Η παρά την Δολοπίαν όπου έκειτο και η αρχαία πόλις Κύπαρα ή Κύθηρα, και ουχί μακράν του εκτεταμένου υδατίνου κλειστού χώρου, όπου έλαβεν το όνομα των Αιγιαλούπων νυμφών Αιγιαλός, ο μετονομασθείς δραδύτερον Ξυνιάς λίμνη, αφού αυτές οι Αιγιαλούπες αντικατεστάθησαν από τις λιμνιάδες νύμφες, εξ ου ο Αιγιαλός σε Λίμνη.

Εκ των Αιγιαλούπων λοιπόν νυμφών, έδωσαν προς τιμήν των όχι μονάχα οι πρωτοκοινοβίοι εκείνοι Έλληνες πολλά ονόματα, αλλά και τα απογονικά θυγατρικά, παραθυγατρικά και στη συνέχεια μεμακρυσμένων θυγατρικών φυλών όπου οι άποικοι δημιουργούσαν νέες εστίες διαμονής.

Στην συνέχεια θα αναφερθώμεν όχι χάριν της ιστορικής τεκμηρίωσης αλλά και οι ομοιότητες ονομασιών μας οδηγούν μέχρι την εσχατιά του μητροπολιτικού - Ελλαδικού χώρου των Κυθήρων.

Η πρώτη πολίχνη ή το ορθόν οικισμός που έλαβε την ονομασίαν Αιγυαί (Αιγυαί) ήτο παρά την Δολοπίαν. Η 2α πόλις Αιγυαί (Αιγυαίον) εδόθη στην Εστωτία Θεσσαλίαν παρά την Καλαμπόκαν. Η 3η πόλις Αιγυαί στις ακτές του δυτικού ράμφους της Ευβοίας, εκεί όπου έλαβεν και επέκτασιν η ονομασία σε πολλές παράκτιες περιοχές που ίδρυσαν οι άποικοι ήτοι:

Αιγυαί: αρχαίες πόλεις: Πελοπόννησον, Μακεδονίαν, Κιλικίαν, Μυσίαν, Χαλκιδικήν, Λέσβον, Λυδίαν κλπ. Επειδή η ονομασία ήτο διάσπαρτη στην αρχαία Ελλάδα, χάριν διακρίσεως, ή διαχωρισμού έλαβεν στη συνέχεια διάφορα υποκοριστικά ονόματα, ήτοι:

Αιγυάλεον (όρος της Μεσσηνίας), Αιγυάρα (πόλις της Ν.Α. Λυδίας), Αίγειρα (παρά την Αχαΐαν), Αίγειρος (παράκτιος πόλις της Λέσβου), Αίγειρα (πόλις της Μεγαρίδος), Αίγινα (νήσος του Σαρωνικού)

κ.ά. Την αυτήν καταγωγήν έχουν και οι ονομασίες: Αιγάνη, Αιγείδαι, Αιγείρουσα, Αιγός ποταμός, Αιγείον, Αίγυλα, Αιγυλία κ.ά.

Η ίδρυσις πολλών παρακτίων ομωνύμων πόλεων με τις ονομασίες Αιγυαί, κ.τ.τ. (χωρίς να χαθεί η ρίζα) μας οδηγούν από τις ακτές της Ευβοίας, του Κορινθιακού και Λακωνικού μέχρι τα νησιά των Κυθήρων.

Αίγυλα λοιπόν το νησίδιον μεταξύ Πελοποννήσου και Κρήτης τα Αντικύθηρα (Τσιριγότο) αναφερόμενον υπό του Διονυσίου του Περιηγητού, του Πλινίου, Πλευστάρχου και Στεφ. Βυζαντίου.

Αίγυλα αρχαία πόλις των Κυθήρων κειμένη εις την ανατολικήν πύρρον της νήσου.

Γενικώς ο Αιγυαίος πολιτισμός έχει την αρχικήν του καταγωγήν στις περιόδους πέραν της 5ης προ Χριστού χιλιετηρίδος, που στην συνέχεια αναπτύσσταν.

Συνεπτική και γενική ανασκόπησης των γεγονότων, όπου οι Κυθήριοι εμφανίστηκαν και φύλα απογονικά των αποίκων κατά στάδια ήσαν τα εξής:

1) Εμφανίζονται σαν θυγατρικά φύλα των Δολοπών που μετακινούνται στα άκρα της Ξυνιάδος λίμνης ή Αιγιαλού.

2) Μετακινούνται νεότερα απογονικά παρά την κοιλάδα των Αινιάνων στις δυτικές ροές του ποταμού Ελλάδα (Σπερχειού) μεταξύ των παραποταμίων Αχελώου και Πίνδου.

3) Κατά την μετακίνηση των Θεσσαλικών φυλών προς νότια Ελλάδα τα Αινιάνες και ιδιαίτερα οι Κυθήριοι αποικούν και καταλαμβάνουν τον χώρο παρά τις υπωρεές του όρους Κυθήρων, ως προαναφέραμε.

4) Κατά την μετακίνηση αυτών των απογόνων Θεσσαλών, των καλουμένων πλέον Βοιωτών, προς Πελοπόννησον και δυτικές ακτές του Κορινθιακού (Λοκρίδα Εσπερία, Αιτωλία και Ακαρνανία) οι Κυθήριοι καταλαμβάνουν τον χώρο μεταξύ των δύο (2) παραποταμίων του Αλφειοῦ, όπου τον έναν ονομάζουν Κυθήριον έχοντας οι Βοιωταί Κυθήριοι άποικοι την ομοιότητα του τοπίου και την αυτήν κλιματολογικήν κατάσταση του προγονικού Σπερχειού μετά των δύο παραποταμίων.

5) Στην συνέχεια μετακινούνται προς τα παράλια της Λακωνικής και ιδρύουν την πόλιν Αιγυαί, και τέλος διεκπεραιώνονται στις δύο μικρές νήσους που μας δίνουν τις ονομασίες ως προαναφέραμεν.

Ίσως αναρωτηθή ο αναγνώστης πώς ήτο δυνατόν διαπλέεσεν τον θαλάσσιον χώρο οι άποικοι, απαντώνμεν, ήταν η περίοδος που οι Έλληνες (4η προ Χριστού χιλιετηρίδα) διαπλέουν τον θαλάσσιον χώρο του Αιγαίου με τα πρωτοφανή σκαριά των, όπως οι Μίνυοι (Μαγνήτες) από τις ανατολικές ακτές της Θεσσαλίας διασχίζουν το Αιγαίον προς Σκύρον - Λήμιον - Κάλυδνα, Χίον, κλπ.

Ακόμη τα δύο νησιά αυτά του Αιγαίου (Κύθηρα και Αντικύθηρα) ήσαν ο συνδετικός κρίκος της Πελοποννήσου και Κρήτης. Ας σημειωθή δια τα πρωτόγονα

εκεῖνα πλεούμενα τα νησιά του Αιγαίου ἦσαν ἀναγκαῖα που χρησιμοποιεῖσαν ὡς σταθμοὶ καὶ ἀφετηρίες.

Αἱ νῆσοι Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα ἦσαν πράγματι οἱ σταθμοὶ που διακινούντο πρὸς Κρήτην τὰ πολυάριθμα ἀποικιστικά καὶ στήν συνέχεια μεταναστευτικά ρεύματα τῶν ἐλληνικῶν αὐτοχθόνων λαῶν.

Ἀς σημειωθῇ ὅτι οἱ μετακινήσεις ἀναζητήσεων νέων χώρων διαμονῆς τῶν νεωτέρων φυλῶν ἐπραγματοποιούντο τοῦλάχιστον τὴν 3ην χιλιετηρίδα πρὸ Χριστοῦ, πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐκ Βορρᾶ νομάδων, τῶν καλουμένων Ἀχαιῶν που καὶ αὐτοὶ διακινούντο πρὸς ἀναζητήσιν ἐσχατοτάτων δια τὰ πολυάριθμα ποίμνιά των.

Ἀς σημειωθῇ, στο πλησιέστερον σημεῖον τῆς Κρήτης με τὰ Ἀντικύθηρα οἱ κάτοικοι ὀνομάσθησαν Ἐτεοὶ (γνήσιοι) Κρήτες - Ἐτεοκρήτες.

Θεωρῶ δε ἀπαραίτητον ν' ἀναφερθῶ πὺς κατὰ τις μετακινήσεις καὶ ἐγκαταστάσεις τῶν νοτίων Θεσσαλῶν (ὅπου ἦσαν καὶ οἱ Κυθήριοι) ἀπαντῶμεν τόσον στήν Βοιωτίαν, ὅσον καὶ εἰς Πελοπόννησον, πολλὰ ὀνόματα ἐκείνων τῶν Αἰνιάνων.

Τὴν φυλὴ αὐτὴ θα ἀπαντήσωμεν βραδύτερον στήν χειρόνησον τῶν Εὐρυθρών, κατάντικον τῆς Χίου, ὅπου ἔλαβεν τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῆς γειτονικῆς πόλεως τῶν Κυθήριων «Εὐρυθαί», που ἴσως μιὰν ἄλλη φορὰ ν' ἀναφερθῶμεν.

Ἀκόμη, ἀς σημειωθῇ, παρὰ τὰ Ἀντικύθηρα, σφύζονται οἱ πανάρχαιες ὀνομασίες Αἰγυλίοι, Αἰγυλία, Αἰγυλία, Λειοί, δηλαδὴ Αἰγιαλοί, καὶ ἵνε μαρτυρίες που δὲν ἠμποροῦν νὰ τις μεταβάλλουν οἱ σημερινοὶ παραχαρά-

κτες τῆς κληρονομίας μας ὅσες προσπάθειες καὶ ἀνταθάλουν.

Οἱ Κυθήριοι, γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν προγόνων, συνεχίζουν τὴν παράδοσιν, τὸ δαιμόνιον τῆς ψυχῆς, ἐπιτυχεῖν ἐπιχειρηματίες ἐν στεριά καὶ θάλασσᾳ, που τιμῶν καὶ λαμπρύνουν τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος παγκοσμίως.

* * *

Εἶναι ἡ ἀλήθεια πὺς ὁ τοπικισμὸς, δηλαδὴ ἡ μονόπλευρος προσήλωσις τῆς ἰδιαίτης πατρίδος ἀπὸ ἀρχαιότατων χρόνων ἐπέφερε πολλὰ δεινὰ, διότι δὲν υπήρχε τὸ ἐκτεταμένον πνεῦμα μιᾶς ἐννοήσεως καὶ κοινῆς ἀναπτύξεως τῆς φυλῆς.

Ὁ τοπικισμὸς ἀνήκει σὲς περιορισμένες ὅχι μονάχα ἀντιλήψεις ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ πραγματώσεων, εἶναι ἀδυναμία παθόν, ὁ τοπικισμὸς, που δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποδώσει καρπὸς ἐν κοινῇ καὶ ἐννοήσεως προσπάθειες αὐτῆς τῆς φυλῆς που ἔχει τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, θρησκείαν, ἔθνη, ἔθνη, παραδόσεις, γροσιτοὺς καὶ ἀγραφον νόμους. Εἴαν λοιπὸν καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος δὲν ὀραματιζόταν τὴν ἐννοήσιν τῆς φυλῆς καὶ τὴν κατακερματισμὸν τῆς Μηδίας που ἦταν μόνιμη ἀπειλή κατὰ τῆς Ἑλλάδος, σήμερι ἴσως νὰ μὴν υπήρχαμεν σαν ἔθνος καὶ φυλὴ.

Ὁ τοπικισμὸς ἦτο καὶ εἶναι μία γάργαρινα που ἐπέφερε πολλὰς συμφορὰς στήν Ἑλλάδα ἀπὸ ἀρχαιότατων χρόνων.

Ἡ ἐνωσις Ἀθηνῶν - Σπάρτης κλπ., εἴαν πραγματοποιεῖτο ἡ τύχη τῶν κόσμων σήμερι θα ἦταν διαφορετικὴ.

Οἱ μαντινάδες τ' ἀδικοχαμένου

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ Τ' ΑΝΤΩΝΗ ΛΟΥΠΑΣΑΚΗ

Χάρε αὐτὰ τὰ μάτια σου
τί ἔχουν καὶ ξεγελάνε
τῆς ζήσης τ' ἄσπρα τὰ φτερά
καὶ κει σὶν Ἀδὴ πάνε;

Κι ὅπου ἔχει ζήσει τὴν ζωὴ
χαλάλι το ταξίδι
μα εἶναι τῆς νιᾶς πιερὴ χολή
καὶ τ' ἀγοριοῦ εἶναι ξόδι.

Κι ὅποιος το πίνει δὲν διαστὰ
τοῦ καίγεται ἡ καρδιά του
ποῖός εἶναι αὐτός που δὲν χρωστά
χαράτοι τοῦ θανάτου;

Καλέ μου το χαράδι σου
τ' ἀρμάτωσα λουλούδια
νύρχονται στ' ἄλμπουρα πουλιά
καὶ νὰ σου λέν τραγοῦδι.

Καὶ σαν κτυποῦν μεσάνυχτα
καὶ που θαθεῖα κοιμάσαι
ἐνὰ ἀηδονάκι θα στο πει
μετ' σὲς καρδιές μας θά 'σαι.

Μα κι αν θα πάψει μια στιγμὴ
στὸ κλάμμα του ἀγέρα
θα ξαναρχίσει Ἀντώνη μου
ὥσπου νὰ φέξει ἡ μέρα.

ΝΙΤΣΑ ΦΡΙΑΓΚΟΥ

Ἀρχαίοι Ἑλλήνες θαλασσοπόροι

(Συνέχεια ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχους)

Οἱ κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα Ἑλληνες Θαλασσοπόροι ἦσαν ὀλίγοι.

Οἱ ἐξ αὐτῶν σπουδαῖοι εἶναι ὁ Πυθέας ὁ Μασσαλιώτης καὶ ὁ ἐκ Κυζίκου Εὐδοξος.

Ἄλλοι τινες — ἐπικαλούμενοι ἱστορικῶς «ἐλάσσονες» ἐν διεκρίθησαν διὰ πολλὰ (ὡς λ.χ. ὁ Ἀντιφάνης, ὁ Εὐθυμένης ἐκ Μασσαλίας, κ. ἄλλοι.

Διὰ τὸν Ἰππαλον, τὸν Νέσρχον καὶ τὸν Πολύδιον ἀνέφερα ἤδη δι' ὀλίγων εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 18 τεύχος.

Γεωγράφοι ὑπῆρξαν πολλοί.

Τινὲς δὲ μάλιστα αὐτῶν σπουδαῖοι. Τινὲς δὲ «ἐλάσσονες».

Πολύτιμα δὲ ὅσα ἐκ τῶν ἔργων των (εἴτε ὁλόκληρα εἴτε ἀποσπάσματα) ἔχουν διασωθῇ.

Ὁ Πυθέας καὶ ὁ Εὐδοξος ὑπῆρξαν πράγματι σπουδαῖοι κατὰ γενικὴν ἱστορικὴν ἀναγνώρισιν.

Ἄλλ' ὡς πρὸς τὴν ἀξιολόγησιν αὐτῶν διίστανται αἱ γνώμαι τῶν ἱστορικῶν.

Κατὰ τοὺς μὲν ὁ Πυθέας λογίζεται ὁ ἀξιολογώτερος. Ἡ δὲ δράσις του χρονολογικῶς ἔλαθε χώραν κατὰ δύο (2) αἰῶνας παλαιότερον τῆς τοῦ Εὐδόξου.

Κατὰ τοὺς δὲ, ὁ Εὐδοξος, ἐν τῇ καθύλου ἱστορίᾳ τῶν ἐξερευνήσεων, τῶν θαλασσοποριῶν, λογίζεται ὡς ἓνας τῶν μεγάλων θαλασσοπόρων.

Τόσον δε μάλιστα, ὥστε ὑπὸ τινων ἱστορικῶν νὰ ἀποτολμάται σύγκρισις αὐτοῦ μὲ τὸν Μαγγελάνον, τὸν VASCO DA GAMA καὶ τὸν Κολόμβον, ὡς (τάχα) ἐφάμιλλου αὐτῶν.

Ἡ Θαλασσοπορία δεκαίως τοῦ Πυθέα θὰ πρέπει νὰ λογισθῇ ὡς δύσκολος καὶ ἱστορικὴ, λαμβανομένου μάλιστα πρὸς συνεκτίμησιν ὑπ' ὅψιν τοῦ γεγονότος ὅτι κατὰ τὴν Ἑποχὴν του — κατὰ τὸν τέταρτον (4ον) π.Χ. αἰῶνα — καὶ τὰ πλωτὰ μέσα ἦσαν μικρά (μικρότερα τῶν τῶν μετέπειτα αἰώνων) καὶ τὰ ναυτιλιακά ἦσαν περιωρισμένα, πρωτόγονα, ἐν ᾧ, ἐξ ἄλλου — δὲν θὰ πρέπει νὰ παροράται ὅτι — τίχε πλεῖσιν ὀχι μόνον εἰς τὴν τρικυμιώδη θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πέραν ταύτας πολικὴν, παγωμένην, θάλασσαν, τὴν — κατὰ τὴν χαρακτηριστικὴν τοῦ Πολυδίου φράσιν — «πεπηγυῖαν θάλασσαν».

Ἀλλὰ καὶ ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὅψιν ὅτι καθ' ὠρισμένους ἱστορικοὺς θεωρεῖται «THE DISCOVERER OF BRITAIN». (Περὶ τοῦ Πυθέα ἴσως ἐπανέλθωμεν.)

Αἱ δύο (2) Θαλασσοπορίαι, δεκαίως, τοῦ Εὐδόξου πρὸς τὰς Ἰνδίας, τῷ 120 π.Χ. καὶ τῷ 115 π.Χ., λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὅψιν τῶν φοβερῶν ἐν τῇ θαλάσσει αὐτῇ περιοχῇ περιδικῶν ἀνέμων, τῶν λεγομένων MONSOON, ἀναγνωρίζοντα ὡς τῷ ὄντι σπουδαῖαι.

Ὡς προσέτι καὶ αἱ ἀπόπειραι αὐτοῦ πρὸς ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς.

Ναί. Ἄλλ' ἡ ὡς πρὸς αὐτὸν ἀποτολμωμένη ὑπὸ τινων σύγκρισίς του πρὸς τὸν Μαγγελάνον, τὸν VASCO DA GAMA καὶ τὸν Κολόμβον εἶναι — φρονούμεν — ἀνεπιτυχής. Εἶναι ἀτυχής.

Διότι, ὅτι καὶ ἂν ληθῇ δι' αὐτοὺς εἶναι ὀλίγα. Καὶ δὴ εἰδικώτερον διὰ τὸν Μαγγελάνον.

Κατὰ τὸν προσφυῆ χαρακτηρισμὸν τοῦ VILHYALMAR STEFANSON CICELANDER EXPLORER)«... HE HAD CHANGED THE EARTH «FROM A PANCAKE TO A CYLINDER» ... IT WAS NOT YET A SPHERE...».

Ὁ πολὺς ἱστορικὸς WILLIAM HYDE εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον του «ANCIENT GREEK MARINERS εὐλόγως καὶ δεδικοιολογημένως ἐπιλέγει διὰ τὸν Μαγγελάνον: ...«HIS GLORY TRANSCENDS THAT OF BOTH COLUMBUS AND VASCO DA GAMA FOR HE BEGAN A NEW ERA IN THE STORY OF THE SEA.

»HIS VOYAGE IS DOUBTLESS THE GREATEST FEAT OF NAVIGATION THAT HAS EVER BEEN PERFORMED.

»TRULY HE BELONGED TO THE GREAT AGE OF WOODEN SHIPS AND IRON MEN».

ΣΗΜ.: Παραλείπομεν ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα διὰ τὸν Μαγγελάνον, παρ' ὅλον ἐνδιαφέροντα.

Ἀλλωστε τὰ περὶ τοῦ Μαγγελάνου ἐδῶ σημειούμενα εἶναι παρεμπιπτόντα, καὶ ἀναφέρονται μόνον ἐν σχέσει μὲ τὴν, καθ' ἡ ἀνωτέρω, ἀποτολμωμένην ὑπὸ τινων σύγκρισιν τοῦ Εὐδόξου.

Ὁ Μαγγελάνος εἶναι γίγας, κολοσσός, Τιτάν. Ἀναυδος καὶ ἐνεὸς μένει ὁ ἄνθρωπος πρὸ τοῦ Κατορθώματός του.

Πάντως, ὁ Εὐδοξος, ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ὡς μετὰ τὸν Κολόμβον θαλασσοπόρος.

Ὁ δὲ ἐπὶ τῶν θεμάτων αὐτῶν εἰδικῶς ἐγκύψας, μελετήσας καὶ συγγράψας, ὁ προαναφερθεὶς πολὺς ἱστορικὸς WILLIAM HYDE, χαρακτηριστικῶς περὶ τοῦ Εὐδόξου ἐπιλέγει: — «EUDOXUS INDIAN AND ATLANTIC VOYAGES WHETHER THE LATTER WERE SUCCESSFUL OR NOT, WERE DARING ENOUGH TO GIVE HIM A SECURE PLACE IN

HIS ATTEMPT TO CIRCUMNAVIGATE AFRICA WAS THE LAST TO BE MADE IN ANTIQUITY...

...IT WAS OVER SIXTEEN (16) CENTURIES BEFORE EUDOXUS HAD A SUCCESSOR.

DURING ALL THIS LONG TIME NO AFRICAN NATIVE SCANNING THE EXPANSE OF THE ATLANTIC FROM THE CLIFFS OR SHORES OF HIS LAND EVER SAW A MEDITERRANEAN SHIP PASS BY...

Ἀλλὰ πέραν αὐτῶν, συνεχίζομεν ἐπὶ τοῦ κυρίου θεματός μας. (ἄς μᾶς συγχωρηθῇ ἡ παρεκκλίσις)

Ὁ Εὐδόξος ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύζικον καὶ τῷ 128 π.Χ. ἐστάλη ὑπὸ τῆς πόλεως του εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὡς ἐπίσημος αὐτῆς ἀντιπρόσωπος καὶ δὴ ὡς «... θεωρὸς καὶ σπονδοφόρος...» εἰς τὰς ἐκτὶ τελευμένους ἐορτὰς τῆς Περσεφῶνης, συστημένος εἰς τὸν Βασιλεῖα Εὐεργέτην Β'.

Τὸ τυχαῖον περιστατικὸν νὰ εὕρεθῇ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἕνας Ἰνδὸς ναυαγός, ἐγένετο αἰτία νὰ σταλῇ εἰς τὰς Ἰνδίας ὁ Εὐδόξος — μὲ ὁδηγὸν τὸν Ἰνδὸν αὐτὸν — ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ, ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βασιλέως.

Ἐπλευσε δὲ πράγματι εἰς τὰς Ἰνδίας, ὁπότεν ἐπέστρεψε φορτωμένος μὲ ἀρώματα καὶ πολυτίμους λίθους διὰ τὸν Βασιλεῖα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὸν σύζυγός του — ἡ καὶ ἀδελφὴ του — Κλεοπάτρα ἀπέστειλε τὸν Εὐδόξον, ἐπὶ ἀποστολῇ, καὶ πάλιν εἰς τὰς Ἰνδίας.

Ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὰν λόγῳ σφοδρῶν ἐναντίων ἀνέμων (τῶν φοβερῶν περιοδικῶν MONSOON) παρεσῆρθε, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, πέραν τῆς Αἰθιοπίας, εἰς διαφόρους τόπους τῆς ὁποίας κατ' ἀνάγκην ἀπεβίβασθη.

Διὰ τὴν περιπέτειάν του αὐτὴν ὁ Στράβων ἀναφέρει χαρακτηριστικῶς πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα.

Μεταξὺ αὐτῶν, ὅτι ἀνέυρε ἕνα ξύλινον πλωραῖον ναυαγῆσαντος πλοίου εἰς τὰ Β.Α. παράλια τῆς Ἀφρικῆς, ὅτι τοῦτο θὰ προῆρχετο ἀπὸ πλοίου τῆς Μεσογείου κλπ. (τὰς συναφεῖς ἐξηγήσεις, παραλείπομεν, μολοντοὶ ἐνδιαφέροντα, διότι θὰ ἐκταθῶμεν πολὺ).

Ὁ Εὐδόξος συνεπέρανεν ὅτι τὸ ξύλινον αὐτὸ ἀκροπρώρον ἦχθη ἀπὸ Δυσμᾶς πρὸς Νάτον καὶ ἐν συνεχείᾳ, ὑπὸ τῶν θαλασσίων ρευμάτων, πρὸς Ἀνατολὰς τῆς Ἀφρικῆς.

Καὶ ἐσκέφθη ἐκ τούτου ὁ Εὐδόξος ὅτι καὶ ἐκ Δυσμῶν θὰ ἦτο ἐφικτὸς ὁ περίπλους τῆς Ἀφρικῆς.

Καὶ εἶναι, τῷ ὄντι, θαυμαστός ἐν τούτῳ ὁ Εὐδόξος, διότι διέρρηξε, κατέρριψε τὰς προλήψεις τῆς Ἐποχῆς του καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν τοῦ εὐρήματός του, ὥστε ἐκ Δυσμῶν νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν περίπλου τῆς Ἀφρικῆς.

Αἱ διάφοροι παλαιαὶ ἀποπειραὶ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς, ἀποτυχούσαι ὅλαι — περὶ αὐτῶν ὁλων, σημειωτέον, εἶχεν ἐνδιατρίψει καὶ μελετήσει εἰς τὴν περιώνυμον Βιβλιοθήκην τῆς Ἀλεξανδρείας, λ.χ. περὶ τοῦ Ἀννωνος, τοῦ Σατάσπη, τῶν Φοινίκων, κλπ. — εἶχον πλέον ἐκληφθῇ ὡς ἀρηνηκαὶ λύσεις τοῦ προβλήματος τοῦ περίπλου.

Ἀλλ' ἡ, ἐν προκειμένῳ, μετὰ σχετικὴν μελέτην ὁλων τῶν συναφῶν στοιχείων, ἀντίληψις τοῦ Εὐδόξου ἦτο ὀρθή. Διὸ καὶ κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποτολμήσῃ τὸν ἀπὸ Δυσμᾶς, ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ δηλαδὴ, περίπλου τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐφ' ᾧ ἐπεδόθη εἰς προετοιμασίαν διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου του. Ἐπῆγεν εἰς τὴν Κύζικον καὶ ἐκείθεν, ἀφ' οὗ ἐξεποίησε τὴν περιουσίαν του, ἐπῆγε εἰς τὴν Δικαιάρχειαν (ἐπὶ τῶν Δυτικῶν Ἀκτῶν τῆς Ἰταλίας) μεγάλην τότε ναυτικὴν πόλιν, τῆς ὁποίας οἱ εὐποροὶ καὶ τολμηροὶ κάτοικοι τὸν συνέτρεξαν καὶ τὸν ἐβοήθησαν, κατόπιν ἐπῆγεν εἰς τὴν Νεάπολιν, ἀκολουθῶς εἰς τὴν Μασσαλίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὰ Γάδιρα.

Ἐκεῖ ἐναυπήγησε ἕνα μεγάλο πλοῖον καὶ δύο μικρὰ βοηθητικά καὶ διαπλεύσας τὸ Γιβραλτάρ εἰσήλθεν εἰς τὸν Ἀτλαντικόν.

Σημειωτέον ὅτι συναφῶς ἀναφέρουν καὶ περιγράφουν πολλὰ οἱ Στράβων, Πλίνιος, Διόδωρος, Πολύβιος.

Τὰ περὶ τῆς θαλασσοπορίας αὐτῆς τοῦ Εὐδόξου ἀναφέρονται πολλὰ καὶ ἐνδιαφέροντα, ὡς λ.χ. ὅτι ἐξηναγκάσθη νὰ διακόψῃ λόγῳ ἀνταρσίας τῶν ἀνδρῶν του, ὅτι ἐναυάγησε, ἀλλὰ τόσον τὸ φορτίον του, ὅσον καὶ ἡ ξυλεία τῶν πλοίων του διεσώθη, ὅτι ἐκεῖ ἐναυπήγησε νέον πλοῖον, ὅτι κατόπιν ἐσυνέχισεν τὸν πλῆυν, ὅτι ἀνέυρεν ἐκεῖ περιέργως ἀνθρώπους προσκομιάζοντας πρὸς τοὺς τῆς Αἰθιοπίας (πυρ εἶχεν — ὑπενθυμίζεται — γνωρίσει κατὰ τὴν ἐξ Ἰνδιῶν ἐπιστροφὴν του, κατὰ τὸ τότε ναυαγίον του), ὅτι ἐπῆγεν εἰς τὸν Βασιλεῖα τῆς Μαυριτανίας Βόχρον, κλπ., ὅτι ἀπ' ἐκεῖ (πολλὰ τὰ ἐν προκειμένῳ καὶ πολυδιήγητα) κατέληξε τέλος πάλιν εἰς τὰ Γάδιρα, ὅτι (κατὰ τὸν Στράβωνα, εἰδικώτερον) ἐκεῖ ἐναυπήγησε νέα πλοῖα, κλπ., μὲ τὰ ὁποῖα ἐπλευσε πάλιν εἰς τὸν Ἀτλαντικόν.

Ἀλλὰ, παραλείπομένων ὁλων αὐτῶν — διὰ τὰ ὁποῖα σημειωτέον ὁ Στράβων μὲ πολὺν ἐκφράζεται σκεπτικισμὸν, ἐν ᾧ, ἐξ' ἄλλου, θεωρεῖ μυθώδεις ὠρισμένας περιγραφὰς — βεβαίον θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὅτι διήλθε τὸν Ἰσημερινόν.

Ὁ Βόρειος Πολικὸς Ἀστὴρ εἶχε δύσει δι' αὐτόν, θαυμάσιοι δὲ ἀνέτειλαν ἐνώπιόν του οἱ Ἀστερισμοὶ τοῦ Νοτίου Ἡμισφαίριου.

Εὐρὼν τὴν ἀκτὴν ἀποτόμως στρέφουσιν πρὸς Ἀνατολὰς, ἐνόμισεν ὅτι προχωρῶν θὰ ἐφθάνεν ἐκεῖ ὅπου εἶχεν ἀνέυρει τὸ ξύλινον ἀκροπρώρον, ἐξ οὗ — ὡς ἔχομεν ἤδη ἀναφέρει — τῷ εἶχε γεννηθῇ ἡ ἰδέα τοῦ ἀπὸ Δυσμᾶς (δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ) περίπλου τῆς Ἀφρικῆς.

Τὴν ἰδέαν αὐτὴν διατυπώνει καὶ ὁ Στράβων.

Ὁ Εὐδόξος εὕρεθῃ εἰς τὴν Ζώνην τῆς Ἰσημερινῆς νημερίας. Τοῦ ἐλειψαν καὶ αἱ τροφαί. Περιήλθεν εἰς κρίσιμον θέσιν. Πῶς νὰ συνεχίσῃ; τὸ μὲν μὲ «ἐκλελυμένα» τὰ πανιά (τὰ ἰστία) καὶ τὸ δὲ μὲ ἀτελεῦτητον ἐξαντλητικὴν κωπηλασίαν.... Ἐφροδῆθη ὅτι ἡ νημερία θὰ ἐκράτει ἐπὶ πολὺ. Διὰ ἀπόστασιν — ὑπελόγιζε — μεγάλην, ὅση ἡ ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν μέχρι τῆς Αἰγύπτου.... Ἐξηναγκάσθη — ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως αὐτῆς — εἰς ἐπιστροφὴν.

Τί κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐπεσυνέβη παραμένει ἀγνωστον. Πιθανότατα ἐχάθη.

«Παλίνδρομος ἡ Μοῖρα», κατὰ τὴν Ἀρχαίαν Ῥῆσιν.

Ἀδόκητον καὶ τραγικόν εἶχον τέλος ἐξευρευνηταὶ καὶ

θαλασσοπόροι πολλοί, διαφόρων αϊτίων ένεκεν.

Άλλοι έφρονεύθησαν, άλλοι έπνίγησαν είς ναυάγια, άλλοι έξηφανίσθησαν.

Ο Μαγγελάνος, λ.χ., έφρονεύθη τώ 1521 είς τάς Φιλιππίνας, Ο COOK έφρονεύθη τώ 1779 είς την Χαβάην.

Ο SIR HUMPREY GILBERT έπνίγη είς ναυάγιον τώ 1583 έξω από τάς Άζόρας.

(Παραλείπομεν άλλας περιπτώσεις)

Πέραν τής, έν προκειμένω, ώς πρός τόν Εύδοξον, γριφώδους έφράσεως τού Ποσειδωνίου — ώς περί αΐτης μνημονεύει ο HYDE — ούδέν θετικόν γνωρίζομεν: «... WHAT HAPPENED AFTERWARDS PROBABLY THE PEOPLE OF GADES (δηλαδή τά Γάδεира) AND IBERIA (SPAIN) KNOW...»

Άλλ' ώς πρός την τελευταίαν φάσιν τής θαλασσοπορίας τού Εύδόξου, διάφοροι ύπάρχουν έκδοχαί (περί ών παραλείπομεν). Τό τέλος, όμως, άτυχώς είναι τό αυτό: -- Έχάθη χωρίς νά είναι γνωστόν τό πώς, τό πού και άκριβώς τό πότε, είς τάς Δυτικές Άκτάς τής Άφρικής.

Τό όνομα, πάντως, τού Εύδόξου έχει καταταγή μεταξύ των των μεγάλων θαλασσοπόρων - έξερευνητών.

Δίκαιος, όθεν, ο περί αυτού χαρακτηρισμός τού (προδιαληφθέντος Ιστορικού) WILLIAM HYDE: «... EUDOXUS INDIAN AND ATLANTIC VOYAGES WERE DARING ENOUGH TO GIVE HIM A SECURE PLACE IN THE GALAXY OF GREAT NAVIGATORS...».

Ο Εύδοξος ήτο, τώ όντι, γενναίος, ρηξικέλευθος, παρὰ-τολμος, άνυποχώρητος.

Είναι δέ θαυμαστός διότι με πίστιν άκλόνητον επέμεινεν επί την, περί τού και από Δυσμάς, από τού Άτλαντικού, περίπλου τής Άφρικής, ίδεαν του, παρὰ τάς αντίξοότητας και τάς δυσκολίας, πολλές δέ και πολυειδείς, θυσιάσας πρός τούτο όχι μόνον την περιουσίαν του, αλλά και αΐτην την ζώην του.

★

Άπό την ζώην και την δράσιν τού Εύδόξου άναφαίνεται διαλάμπει τό Έλληνικόν Πνεύμα.

Και διά μυριοστήν καταφαίντται φοράν, ή ύπέροχη αξία τού Έλληνικού Πνεύματος και ή συμβολή του, ή επίδρασίς του είς τόν Πολιτισμόν και ανάπτυξιν τής Άνθρωπότητος.

Τούτο ιδιαίτέρως διεκρίθη όχι μόνον είς την φιλοσοφίαν και την μελέτην των ανθρώπων, αλλά και είς την άστρονομίαν, την γεωγραφίαν, την φυσικήν, τά μαθηματικά, την ιστορίαν, κλπ.

Ο πολύς WILLIAM HYDE διά μακρών επί τού θέματος αυτού άσχοληθείς και επί πολύ μελετήσας, έξυμνεί τό Έλληνικόν Πνεύμα. Και διά τά έπιτεύγματά του, χαρακτηριστικώς έπάγεται:

«... IT WAS THE GREEKS ALONE IN ANTIQUITY WHO THEORIZED ABOUT THE TWIN SCIENCES OF ASTRONOMY AND GEOGRAPHY. THEY SHED LIGHT ON GEOGRAPHY NOT ONLY BY EXPLORATION OF THE SEA, BUT THROUGH DISCOVERIES IN ASTRO-

NOMY AND MATHEMATICS, BY WHICH THEY GRADUALLY CAME TO KNOW THE CORRECT FORM, SIZE AND MOTIONS OF THE EARTH AND ITS PLACE IN THE UNIVERSE.

»THE GREEKS IMPELLED BY THEIR SPIRIT OF CURIOSITY AND LOVE OF ADVENTURES.... MADE KNOWN... THE MEDITERRANEAN AND BLACK SEAS AND LASTLY THE COASTS OF THE ATLANTIC AND INDIAN OCEANS.

»THE GREEKS. MAY BE SAID TO HAVE BEEN THE TRUE DISCOVERERS OF THE ANCIENT WORLD...».

Τό Πνεύμα τό Έλληνικόν, ήτο άνέκαθεν, από καταβολής Κόσμου, έρευνητικόν, άνήσυχον, γόνιμον, δημιουργικόν.

Έτρέπετο πάντοτε είς άναζητήσιν τού «διατί», ο Έλ-λην. Γιάτης δέ Έποχής.

«Τό αίτιον και τό αίτιατόν» ήτο μία έμμονος σκέψις του και ή άναζητήσις ήτο και είναι μέσα είς την φύσιν του, έξ ου και ή θαυμαστή δημιουργικότης του και άί έπυμασταί έπιδόσεις του.

Παντοίαι δέ αΐ έπιδόσεις του.

Τό Πνεύμα τό Έλληνικόν κατηύγασε και εφώτισεν τόν Κόσμον.

Έν σχέσει με τό Πνεύμα των Ρωμαίων, τόσον καθ' έαυτό, όσον και κατά σύγκρισιν με τό των Έλλήνων, ο αυτός Ιστορικός WILLIAM HYDE (είς τό προμνημονευθέν περιόπουράστον έργον του) χαρακτηριστικώς έπάγεται: — «... THE ROMANS CURIOUSLY CONTRIBUTED LITTLE TO GEOGRAPHICAL SCIENCE OR INDEED TO ANY OTHER. APPARENTLY THEY WERE CONTENT TO ACCEPT GREEK DISCOVERIES IN VARIOUS FIELDS WITH ONLY UNIMPORTANT ADDITIONS OF THEIR OWN. THEY APPLIED RATHER THAN EXPANDED SCIENCE.

»THEY WERE TOO PRACTICAL AND UNIMAGINATIVE, TOO ENGROSSED IN PROBLEMS OF CONQUEST AND ADMINISTRATION, TO TAKE AN ACTIVE INTEREST IN ABSTRACT THEORIZING. THEY FOUNDED NO SCIENTIFIC CENTER AND FEW LIBRARIES.

»IN GEOGRAPHY, AS IN OTHER ARTS AND SCIENCES, THE ROMANS WERE CONTENT TO ACKNOWLEDGE THE GREEKS AS THEIR TEACHERS...».

Έπί τού θέματος δέ αυτού, ο Στράβων επιλέγει: — «... μολονδί οι Ρωμαίοι Ιστορικοί μιμούνται τούς Έλληνας, ύστερον κατά πολύ αυτών.

«Έν τή ιστορήσει των άπλώς αντιγράφουν και μεταφράζουν τούς Έλληνας...».

Και καθ' ά συναφώς άναφέρει ο αυτός Ιστορικός WILLIAM HYDE: «... HENCE WHERE THE GREEKS LEAVE GAPS, ALL THE FILLING IN THAT DONE BY THE OTHER WRITERS IS INCONSIDERABLE...».

Όλοι οι επί τού θέματος αυτού έγκύψαντες και συγγράψαντες Ιστορικοί, τό αυτό άναγνωρίζουν και όμολογούν, ως λ.χ. ο THOMPSON, ο BEESLY, ο EDWARD BUNBURY, ο H. TOGER, ο GEORGE LEWIS και άλλοι.

Ἐπὶ παντός τοῦ Ἐπιστητοῦ τὸ Ἑλληνικὸν ἀπαντάται Πνεῦμα.

Ὑπὲρ πάν ἄλλο, αὐτὸ κατηύγαγε τὴν Οἰκουμένην.

Αὐτοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος ὁ Εὐδοξος ἦτο μία ἐκφρασις.

Ὅρθαί αἱ ἐπὶ τὴν θαλασσοπορίαν σκέψεις του καὶ θαυμάσται αἱ ἐπιδόσεις του, δι' ὃ καὶ ὑπὸ τῶν Ἱστορικῶν κατατάσσεται μεταξὺ τῶν μεγάλων θαλασσοπόρων.

Ὑπευθυμίζομεν εἰδικώτερον τὸν ἱστορικὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ WILLIAM HYDE: — «... αἱ θαλασσοπορίαι τοῦ Εὐδόξου εἰς τὸν Ἰνδικόν καὶ Ἀτλαντικόν Ὠκεανόν — ἀνεξαρτήτως ὅλως τῆς τελεσφορήσεως ἢ μὴ τῆς εἰς τὸν Ἀτλαντικόν — ἦσαν τόσον παράτολμοι, ὥστε νὰ τοῦ ἐξασφαλίζουν ἀσφαλὴ θέσιν εἰς τὸν Γαλαξίαν τῶν μεγάλων θαλασσοπόρων...».

Ἀλλὰ καὶ ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ ὑπομνησθῇ, πρὸς συνεκτίμησιν, ὅτι αἱ θαλασσοπορίαι αὐταὶ τοῦ Εὐδόξου ἀπετολμήθησαν καὶ ἐγένοντο κατὰ τὰ Προ - Χριστιανικά Χρόνια (120 - 115 π.Χ.) καὶ μὲν ἐν γένει μέσα ναυτιλίας ἀρχέγονα.

Ἀρχέγονα δὲ ἐν συγκρίσει ὄχι μόνον θεβαίως μὲ τὰ τῶν χρόνων μας, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰ τῆς Ἑποχῆς τῶν μεγάλων

Πορτογάλων θαλασσοπόρων.

Ἀλλὰ καὶ ἀκόμη νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι ὁ Εὐδοξος ἀπετόλμησεν ἐπανειλημμένως τὸν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς δέκα ἔξ (16) περίπου αἰῶνας πρὸ τοῦ BARTOLOMEO DIAZ καὶ τοῦ VASCO DA GAMA.

Τόση δὲ ἦτο ἡ πεποίθησις του ἐπὶ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ περίπλου αὐτοῦ, ὥστε, πλὴν μιᾶς μικρᾶς βοηθείας ἀπὸ τὴν, ἐπὶ τῶν Δυτικῶν Ἀκτῶν τῆς Ἰταλίας κειμένην, Ἑλληνικὴν ἀποικιακὴν ναυτικὴν πόλιν Δικαιάρχειαν, ὁ Εὐδοξος ἐθαλασσοπόρησε μὲ ἰδικὰ του οἰκονομικὰ μέσα, ἐκποιήσας πρὸς τοῦτο καὶ τὴν ἐν Κυζίκῳ περιουσίαν του.

Ἐν ὧ, ὡς γνωστὸν, ὅλοι οἱ θαλασσοπόροι παντοῖαν — οἰκονομικὴν, ὀργανωτικὴν, ἐπίσημον, κρατικὴν καὶ βασιλικὴν — εἶχον ὑποστήριξιν.

Κατὰ ταῦτα, ὁ Εὐδοξος ἀναδείκνυται καὶ εἶναι μία Δόξα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος.

(Σημ.: Ἐπεται συνέχεια)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (JIMMY) ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

·Ο Σουρής μέσ· από τὸ ἔργο του

(Συνέχεια ἐκ του προηγουμένου)

Από τον ΜΑΝΩΛΗ ΚΑΛΛΙΓΕΡΟ

Αλλά αφού είπαμε λίγα πράγματα για την καταγωγή του ας πούμε και για το ἔργο του, το οποίο αν κι είναι τώρα ξεχασμένο από τους πολλούς δεν παύει να είναι μια από τις με καλύτερες στιγμές στη σύγχρονη, ή σχετικα αν τώρα αυτή άλλαξε έκφραση.

Οι τριάντα πέντε ἑμμετροὶ τόμοι του Ρωμιού, οι συνλογές ποιημάτων, οι μεταφράσεις αρχαίων ἔργων και τα θεατρικά ἑμμετροῦ, τοποθετοῦν το Σουρή ανάμεσα στους μεγαλύτερους ποιητές μας και το ἔργο του ἀπὸ τα κορυφαία στο εἶδος, που αγαπήθηκε ἀπὸ το λαό ὅσο τίποτα ἄλλο στην εποχή του. Με δύο μόνο διακοπές, ο Σουρής ἔδωσε το «Ρωμιό» γράφοντάς τον ολόκληρο μόνος του, ἀπὸ το 1883 ἕως το 1918. Παρά το πολυγραφοτάτο του Σουρή, που θεωρήθηκε παγκόσμιο φαινόμενο, δε μπορεί κανείς να βρει οὔτε ἓνα τετράστιχο χωρίς μέτρο.

Ἐνα χαρακτηριστικό σημεῖο της ζωῆς του είναι η ἀπόρριψή του στις ἐξετάσεις για φιλόλογος εἰς το Πα- νεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Ἦδη γνωστός ὡς ποιητής ἐξετά- ζεται στα 1884 και ἀπορρίπτεται στο μάθημα της με- τρικής και των αρχαίων ἀπὸ τους μικροῦς καθη- γητές Σεμιτέλο και Φυντικλή.

Αυτός που ἐμέλλε ν' αναγνωρισθεῖ ὡς μάγος του μέ- τρου και του ρυθμοῦ ἀπορρίπτεται στη μετρική, ἴσως ἀπὸ κάποιο προσωπική ἐμπόθεια για τη φήμη που εἶ- χε ο νεαρός ποιητής ἀνάμεσα στους ἄλλους καθηγη- τές. Ἀπὸ την εποχή αὐτή σατυρίζονται κι οἱ δύο ἀνη- λεώς ἀπὸ τον «Ρωμιό» ὥστε να πει κάποιος ὅτι εἰδικά ο Σεμιτέλος θα εἶχε μετανοιώσει πολλές φορές για την ἀπόρριψη. Σ' αὐτόν που ἦταν σπανός, ἀφιερώνει ο ποιητής, ἓνα ἀπὸ τα καλλίτερα ποιήματά του, ὅπου με τέλει μέτρο και ἀπταιστή αρχαία γλώσσα διακωμω- δεῖ τον καθηγητή. Το ποίημα αὐτό συντάραξε τους λο- γοτεχνικούς κύκλους της εποχῆς και θεωρήθηκε ἓνα ἀπὸ τα ἐξαιρετά κομμάτια της δημιουργίας του Σου- ρή. Σας λέω τον πρώτο και τον τελευταῖο στίχο:

Ἠλίκον εωράκαμεν οἱ Ἀθηναῖοι θαύμα!
Σεμιτέλον τον Λατινιστὴν ἀνάπλεων τριχῶν,
βαρύντατον εἰς τον Σουρήν κατενεχγόντα τραύμα,
ὅσπερ τανὺν οδύρεται θαρῶς στοναχῶν.
Επὶ τοιούτω θαύματι, φανέντι κατὰ πρόωτον,
οἱ πάντες ἐξεστήκεσαν, ἀλλήλους δε ηρώτων.

Ἡ των Σπανῶν ἐμήγγυρις ἐξέστη ἀπορούσα,
καγὼ δὲ ἦσθην μετ' αὐτῆς ο φθονερός Ἑδραῖος...
ευφῆμει τον Διδάσκαλον, θεσπιωδὸς μου Μούσα,
και πρόχχε τον ἀκατον δια τον ἀμφορέως,
ἐγὼ δ' οὐ παύομαι φαιδρός τον ἀνθοσμίαν πίνων.
εὐρί και το Γερούνδιον! εὐάν και το Σουτίνον!

Ἡ ἀπόρριψη ὁμῶς του Σουρή τον κάνει να στραφεῖ τελεῖως πρὸς την ποίηση. Γι αὐτό κι ο Ὁλ. Γαβριηλί- δης γράφει στην Ἀκρόπολη ὅτι χάρισε που ἀπορρί- φθηκε στις ἐξετάσεις ο Σουρής. Αναφέρει:

«Και ο κ. Φυντικλής και ο κ. Σεμιτέλος εἶναι ἀσυγ- χώρητοι δια την ἀπόρριψιν του Σουρή, ἐν τῷ ὁποῖο και δὲν εἶχον το ἰδανικόν του Ἑλλήνος φιλόλογου, ὅ- περ ἔχουσιν ἐντὸς των ξηρῶν κεφαλῶν των» τοιμῶμεν να εἴπομεν ὅτι χάριν αὐτῆς της φιλολογίας ἦν ἐδη- μιούργησεν και χάριν της φιλολογίας ἐν ἡ διατρέπει ο Σουρής, ἔπρεπε να του δώσουν ἓν δῶλωμα ὅπερ θα εἶμα εὐχί αὐτόν, ἀλλ' αὐτοῖς».

Ο ἴδιος ο ποιητής φαίνεται να χάρισε γιατί ἀπέλειν- θεοῦθηκε το πνεῦμα του. Γράφει σχετικῶς.

Τόσον καιρὸ ἐγύριζα σκυφτός και σαστισμένος
και μ' ἔτρεφαν ἀδιάκεπα δασκαλικῶν μυρμιούρες,
τόσον καιρὸ ἐξέχασα σε ποιο ἀνήκω γένος
και Σεμιτέλων ἔδλεπα και Φυντικλήδων μούρες.
Φανήτε πάλι, Μούσες μου, να δῶ τα πρόσωπά σας
που διώχουν λύτες και καημούς και τις καρδιές
φτερόνων.
σγκῶστέ με γρήγορα ἐπάνω στα φτερά σας
και πᾶμ' ἐκεῖ που ἐρώτες πετοῦν και ξεναγῶνουν
και μια στιγμή στη λήννη σας ἀφήστε με να μείνω
το ρῦπο το δασκαλικὸ για πάντα να ξεπλύνω...

Τελικά βέβαια στην ιστορία μένει ο Σουρής κι ὄχι οἱ δύο καθηγητές.

Ο Σουρής αναγνωρίσθηκε γρήγορα ὡς ἓνας μεγά- λος των γραμμάτων μας ἀπ' ὅλους σχεδόν τους συγ- χρόνους του κριτικῶς και τους λογοτέχνες. Ο Ραϊδης, ο Παλαμῆς, ο Πολίτης, ο Μητσάκης, ο Ξενοπούλος κι ο Βερναρδάκης εἶναι μερικοὶ ἀπ' αὐτούς. Ο Μητσάκης ἔλεγε:

«Μέσα στη σύγχρονη του Σουρή ὑπάρχει τόσο ποίηση ἀπαρμένη που δὲν θα την εὑρεις να στίφει και να ξε- ζουμίσει ὅλους μαζί τους περδολογικοὺς ποιητάδες μας». Ὅ- σο κι ἀνὸ εἶναι υπερβολικὸ ὅπως και του Γρυπάρη που μιλά για «γίγαντα και θουνό», δὲν παύει να κρῖ- νει μιὰν ἀλήθεια. Ἐλεγον ὅτι ἓνας τόμος ποιητικῶν ἀ- ποσπασμάτων του Σουρή κάνει ἄλλον ἓναν ποιητή. Ο Κ. Παλαμῆς με τη σειρά του τιμῆ το Σουρή μ' ἓνα ποίημα δημοσιευμένο στην «Ἑστία» του 1894. «Σουρή τρελλὲ τραγουδιστὴ και γνωστικὲ τεχνίτη κι ἐλεῦθερε σατυριστὴ και ποιητὴ μαγνήτη ὅταν ολόκληρο λαὸ πίσω ἀπ' το στίχ» σέρνεις και πρωτογέννητους καιρούς ἐσὺ στο νου μου φέρνεις ὅταν η Μούσα μια κορφή που με τα νῆφη σμίγει δὲν ἦταν και που την πατοῦν πάντα με κόπο λῆγοι».

Πράγματι ο Σουρή σέβει πίσω του ολόκληρο λαό. Κι αν κατηγορήθηκε ότι έγινε ένα μ' αυτό το λαό, ο Σουρή αυτό τόκανε γιατί ήταν ο ίδιος λαός κι ήθελε τα ελαττώματα αυτού του λαού να χτυπήσει για να τον ανεβάσει ψηλότερα. Η ευφυής ρήμα του Σουρή εκπλήσσει όπως είπαμε πολλούς λογίους. Ο Παπαδιαμάντης φωνάζει απ' τη Σκιάθου:

«Χαίρε, ω Σουρή, συ έστις απέδειξες ότι υπάρχει ακόμη Ελληνική ευφυΐα».

Η αναγνώριση του Σουρή έρχεται γρήγορα. Παίρνει αρκετά βραδεία, αλλά η ανάδειξή του σε ιππότη του Σωτήρος από την κυδέρνηση είναι το γεγονός που ο ίδιος διακοσμοδίδει περισσότερο στους στίχους του. Η αναγνώρισή του όμως δεν είναι μόνο μέσα στην Ελλάδα. Ο Μαξ Ντορντάν (τα κατά συνθήκη ημερήσια) τον προτείνει για το Νόμπελ της Λογοτεχνίας κι η Ελληνική Βουλή ακρόφωνα εισηγείται στη Σουηδική Ακαδημία τον ποιητή για το βραβείο. Όμως του έλειπε γι αυτό η παγκόσμια αναγνώριση μια και το έργο του ήταν σχεδόν αδύνατο να μεταφραστεί. Γράφει ο Ντορντάν, απαντώντας στην ευχαριστήρια επιστολή του Σουρή:

«Δοξασμένε Ποιητή. Το γράμμα, που μου κάματε την τιμή να μου απευθύνετε με πλημμυρίζει από συγκίνηση. Πώς! Σεις, ο θαυμαστός τραγουδιστής, ο ψάλτης της μεγάλης γενεάς, με ευχαριστείτε για μια πενιχρή επιστολή, όπου εκφράζω ένα ασήμαντο μέρος του θαυμασμού, που από χρόνια αισθάνομαι για σας; Στο εξής λοιπόν πρέπει ο φιλοξενητής να ευχαριστεί τον καλεσμένο του, γιατί απόλαυσε ένα ωραίο γεύμα στο τραπέζι του, ο καλλιτέχνης το θαύμασμά του έργου του, γιατί ένοιωσε γλυκιές κι υψηλές συγκινήσεις από τον πίνακα ή το άγαλμά του, και ίσως μάλιστα η όμορφη νύφη τον εραστή της, γιατί απόλαυσε τα θέλημά της. Όχι, δοξασμένε μου Ποιητή, σ' εμένα, σ' εμάς όλους αρμόζει να σας ευχαριστήσουμε για όσα έδωρήσατε στον κόσμο, που είναι τόσο πολλά και μεγάλα, ώστε ούσκολα θα μπορούσε να τα καλύψει ένα Νοβέλειο βραβείο. Διατελώ, ένδοξε Ποιητή, ολότελα αφερωμένοι θαυμαστές σας. (Νέον Άστν 4-4-1907) — η μετάφραση είναι του Γ. Βαλέτα.

Είναι όμως μόνον ο Ντορντάν; Ο πιο απαιτητικός κι ο μεγαλύτερος Γερμανός φιλόλογος των νεωτέρων χρόνων ο Βίλαμνέιτς, έγραψε κατηγορηματικά στα 1910.

«Μέσα στη σύγχρονη φιλολογία, δύσκολα μπορεί να βρεθεί ποιητής που να μοιάζει με το Σουρή, το νεώτερο Αριστοφάνη».

Ο Καλλιπουνάκης τον αναφέρει ως τον «πρωτοτυποτάτων ποιητών της όλης Ελληνικής Φιλολογίας». Κι ο νεοελληνιστής Σαξ Μαίνγκεν τον χαρακτηρίζει ως μοναδικό ποιητικό φαινόμενο, το ίδιο κι ο Γάλλος κριτικός Μαρσέλ Λομπ, που αναφέρει ότι αποτελεί σύμβολο με τη δυνατή και σπάνια προσωπικότητά του.

Θα μπορούσε κανείς να παραθέσει άπειρα δείγματα από Έλληνες και ξένους που υμνούν το μεγαλείο του δημιουργού του Ρωμιού. Όμως εγώ δεν φιλοδοξώ να κάνω κριτική παρουσίαση ή μελέτη του Σουρή.

Το μόνο που θέλω είναι ν' αποδώσω το φόρο τιμής που απαιτείται να αποδοθεί σ' έναν ποιητή, ο οποίος καίτοι υπήρξε και Κυθήριος δεν ετιμήθηκε όσο έπρεπε από τα Κύθηρα, λέτε κι είχαμε τους χιλιάδες άλλους που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στα Κύθηρα και τιμήθηκαν όπως τους άρμοζε.

Επιγραμματικά θα μετρούσαμε να πούμε πως ο Σουρής με την πείρή του, διδάσκει, ψυχαγωγεί, σκιαγραφεί, μορφώνει, αναλύει, προβλέπει, αγωνίζεται, σαρκάζει, σατυρίζει, διακοσμοδίδει, μέμφει, φιλοσοφεί, περιγράφει και λοιδορεί με θαυμαστή μαεστρία.

Χειρίζεται το στίχο, το μέτρο και τον πλούτο της Ελληνικής γλώσσας για να αναλύσει τόσο διεισδυτικά όσο κι ένας κοινωνιολόγος, για να λάβει φιλοσοφικές θέσεις και να τοποθετηθεί στα πολιτικά ως ο καλλίτερος αθηρογράφος αναλυτής. Όλα του τα έργα γράφουν την ιστορία της εποχής του. Είχε πει κάποτε, ότι αν έμενε από την εποχή του Σουρή μόνο το έργο του θα είχαμε ακριβή εικόνα της, έστω κι αν δεν μας έμενε τίποτ' άλλο. Ο Βαλέτας λέει ότι μερικά ποιήματά του, όπως το ΕΓΩ ΕΙΣ ΡΩΣΣΙΑΝ θα έπρεπε να διδάσκονται στα σχολεία ως δείγματα αρτιότητας και λογοτεχνικού ύφους. Ποιός δε θυμάται από τα μαθητικά χρόνια τη ζωγραφιά, τη διαθήκη, που οι περισσότεροι μισθιές τα μάθαιναν απ' έξω;

Υποσχέθηκα όμως ν' αφήσω τον ποιητή να μιλήσει μόνο. Πρώτα - πρώτα ας ακούσουμε από τους φαινητές που θα μας βοηθήσουν, την αυτοβιογραφία του Σουρή που καλύπτει τα χρόνια μέχρι το 1887. Είναι από τα λίγα ποιήματα που θ' ακούσουμε ολόκληρα γιατί έχει μια ιδιαίτερη αξία έτσι που περιγράφει τη ζωή του.

Μερικά από τα καλλίτερα ποιήματά του, που δείχνουν και το χαρακτήρα του ποιητή, μαζί με το διάχυτο λυρισμό, αλλά κι ένα αυτοσαρκασμό, είναι αφερωμένοι στα παιδιά του στίχου. Είναι από τους πιο ωραίους και συγκινητικούς.

Αυτοπροσωπογραφικά

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ

Α'

Εγώ, Γεώργιος Σουρής, ιππότης του Σωτήρος, και Χιώτης διαβολόλογος αστείου χαρακτήρος, επιχειρώ να σας ειπώ ξηρώς κι εν συντομία τα μάλλον σπουδαιότερα του βίου μου σημεία, προτού οι βιογράφοι μου καθ' όλα μ' ανατάμιουν κι εις όλην την υψηλήν ρεντίκυλο με κάμουν.

Και άλλους είμαι γέννημα της ηρωίδος Χίου και λέγουν πως εξ ευγενούς κατάγμαι στοιχείου, πλην άλλοι παραδέχονται πατρίδα μου την Σύρον και άλλοι περισσότεροι την νήσον των Κυθήρων. Αλλά εγώ επιθυμώ να είμαι πάντα Χιώτης, μα κάποτε και Συριανός και έσθ' ότε Τσιριγώτης.

Η μήτηρ μου μετρήχeto τα γυναικεία έργα και τότε τότε μ' έδερε με ξύλο ή με δόρυα.

ο δε πατήρ μου έμπορος ελέγετο πως ήτο
και με το Δούναι και Λαθείν πολύ ενησχολείτο,
απολαμβάνων πάντοτε οικιακής ειρήνης...
πλήν διεποδύται κάμποσοι της εποχής εκείνης
στο μαγαζί του τρύπωναν μια νύχτα σκοτεινή
κι ούτ' έν αμερικάνικο δεν τάφησαν πανί.
Και από τότε ο πατήρ είχε μεγάλο χάλι,
ως ότου εμουφλούζετς καθώς και τόσοι άλλοι.

Εγώ δε τότε εσύχναζα μετά μεγάλου ζήλου
εις το σχολείον του γνωστού κυρίου Θεοφίλου,
όστις εσχάτως μ' έξαρην και μ' ενθουσιασμόν
του χύκλου ανεκάλυψε τον τετραγωνισμόν,
εφ' ώ σοφόν διδάσκαλον ο κόσμος τον ζηρύττει
και ίσως πρώτος θα εμδή μεσ' στον Δρομεαίτη.

Β'

Άρτι μεν έπαινα φοιτών εις τα Διδασκαλεία,
κι επούλησα τα λεξικά και τ' άλλα μου βιβλία,
κι εφόρτωσα τα γραμμάτια στον πετεινό απάνω,
σκεπτόμενος νυχθημερόν τί διάμινα να κάνω.
Κι ενώ το μέλλον έδλεπα εμπρός μου μελανόν,
εφάνησαν στον ύπνον μου δυό άνδρες σκεπτικοί,
καθώς εφάνησαν ποτέ εις τον Λουκιανόν
η των γραμμάτων άνασσα κι η Ερμογλυκιζή.

Ο εις εκ τούτων έλεγε πως είναι ο Απόλλων,
ο της ποιήσεως πατήρ με δλέμι' ακτινοδόλον,
ο δ' άλλος ήταν ο Ερμής μ' εμπορικά τεφτέρια,
με πήχες, μέτρα και σταθμά, και ρόζους εις τα χέρια.

Λοιπόν με παίρνει ο Ερμής με τρόπο κατά μέρος
κι έλα να γίνης έμπορος, μου λέγ' ιδιαιτέρως,
με πιάνει από τον γιακά ο κύριος Απόλλων,
Κι αφού μου είτε αρκετά με τον γνωστόν του δόλον,
και ποιητής να βαπτισθώ κυριώς με προτρέπει,
γιατί να γίνω έμπορος καθόλου δεν μου πρότει.

Ταύτα ειπόντες έφυγαν κι οι δύο με ορμήν
κι αμέσως με πυρέσσουσιν ηγέροην φαντασίαν,
αλλ' όμως απεφάσισα ν' ακύσω τον Ερμήν
κι ως εκ τούτου έφυγα κι επήγα εις Ρωσσίαν.
Το τί ετραζήξα εκεί στης ξενητείας τον δρόμον
το περιγράφω εκτενώς στον πρώτον μου τον τόμον.

Επανελθών στην πάτριον αμέσως ενθυμήθην
πως είχε μέγα δίκαιον ο κύριος Απόλλων,
και τότε το εμπόριον παρέδωσα εις λήθην
και προς τας Μούσας έστρεψα τον έρωτά μου όλον.

Μακράν της τύχης των πολλών, μακράν των επιγείων
εφρέμιδα εις τους αγρούς και εις τας ερημιάς,
το πρώτον μου δε ποίημα υπήρξεν ελεγείον
εις άνδρα βελτιώσαντα τα της Αστυνομίας
κι αυτό εν μέσω φίλων του κι ολίγων συγγενών του
ο ίδιος το απήγγειλα εις το μνημόσυρόν του
μ' ένα σακκάκι πλε μαρέν και άσπρο παντελόνι,
και ο ιδών το μαρτυρεί και σας το θεβαιώνει.

Κατόπιν τούτου έγραφα και άλλα ελεγεία,
και πάντοτε ανάπαισις, ραχάτι και αργία.

Όταν κανείς τα τίνανε το είχα γι αχαρά μου
και όλο έψαχνα να δω κανένα κελεπούρι,
και ο Ερμής ερχόμενος συχνά στα όνειρά μου,
μεν έδινε φτυσίματα και φάσκελα στη μούρη.

Γ'

Κακήν κακώς απέληξεν ο έρως μου ο πρώτος,
μα και στους άλλους έρωτας υπήρξα Δον Κισσώτος.
Ηγάθησα περιπαθώς μεδίστην νεωτάτην,
κεντούλαν, ολεστρογγυλήν, και δη φίλογερωτάτην,
αλλ' ο ψηλός της αδελφός, τραμπούκος με μαχαίρι
μια μέρα στην Νεάπολι μεν έστησε καρτέρι,
και μ' άστραψε μια χαστουκιά, που μού'λθ' αμολπυσία
κι ενόμισα πως έφθασε δευτέρα παρουσία.

Αλλά δεν μ' απεθάρρυνεν η χαστουκιά εκείνη
και νέος έρως τας χορδάς της λύρας μου εκίνει.
Εις το επάνω πάτωμα του οίκου μας κατοικεί
Αρσακειάς μελαχροινή δεκατεσσάρων χρόνων,
κι εκείνη πρώτη άρχισε να με καταδιώκει
ως ότου τα εψησαμε με δυό λόγια μόνον.

Δεν είχεν όμως αδελφόν και η Αρσακειάς
κι αφόβως απελάμβανα πολλές στιγμάς γλυκειάς,
ετρέχαμε περιχαρείς στον κήπον τας σκιάς
κι επαίξαμε πεντόβολα υπό τας ακακίας.

Αλλ' ένας έρως δεν μπορεί πολύ να διαρκέση
κι απηύδησα αισθήματα στην φίλην μου προσφέρων,
ως ότου η γυναίκα μεν εφύτρωσεν στη μέση
και απηλλάγην ούτως πως ερώτων νεωτέρων.

Δ'

Τα μετά ταύτα περιπτόν νημίζω να τα πο
και όλα ως πολύ γνωστά τα παρασιωπό.

Διότι θα γνωρίζετε, καθώς δεν αμφιβάλλω,
πως εχρημάτισα κι εγώ φαντάρος μια φορά,
και σύλλογην εξέδωκα, εις την οποίαν ψάλλον
όπους πολέμους έκαμα με άσφαιρα πυρά.

Προς τούτοις θα γνωρίζετε πως σ' άλλας περιστάσεις,
εις τον Σεμτέλεν έδωσα απουδαίας εξετιάσεις
και απεφύρθην παμψηφεί μετά πολλών εταίων,
γενόμενος υπόδειγμα των εξεταζομένων.

Έκτοτε δε γνωστότερον κατέστη τ' όνομά μου,
το δε Πανεπιστήμιον μ' ευγνωμονεί απείρως,
και δια τούτο φαίνεται το πραξικόπημά μου
το αργυρούν παράσημον επήρα του Σωτήρος.

Και τώρα εγάζω το Ρωμικό από τεσσάρων χρόνων,
τιμάται δε ολόκληρος δραχμάς τριάντα μόνον,
και της Ελλάδος τραγουδώ το κλασσικόν βασίλειον.

κι εμμέτρως αεροδατών περιορώ τον ήλιον.

ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ

Μία φορά κι έναν καιρό σε χρόνια περασμένα
ένας μπαμπάς, παιδάκια μου, εζούσε σαν κι εμένα,
κι αυτός επήρε μια μαριμά, καθώς και την μαριμά σας
και τρία έκαμαν παιδιά, που είχαν τ' όνομά σας.

Και ο μπαμπάς απέθανε, μα δίχως διαθήκη
και τα παιδιά του έψαχναν να εύρουν χαρτζηλίκι
αλλά δεν ήσαν τίποτα παρά χαρτιά γραμμένα,
εφημερίδες μπόλικες, μια κίλικη δραχμή,
κι ένα στανρό καθώς αυτόν που έδωσε σ' εμένα
ο κύριος Προθυπουργός για δόξα και τιμή.

Και τα παιδιά μεγάλωσαν σιγά σιγά κι εκείνα
κι ε γνώρισαν τους Έλληνες, τον κόσμο, την Αθήνα,
μα είδαν πως κοπάνιζαν καθουρδιστόν αέρα,
και τότε πια εννόησαν πως είχανε πατέρα,
που ήταν το κεφάλι του γεμάτο από πίτερα,
κι επέρασαν αυτοί καλά, κι εμείς πολύ καλλίτερα.

Θέλετε κι επιμήθιον, παιδιά μου, να σας πω;...
λυπούμαι που σας γέννησα, γιατί σας αγαπώ.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

A'

Επίστενα ως τώρα πως στίχους δγάζω μόνο,
αλλά ποτέ δεν μ' ήλθε ιδέα στο κεφάλι
πως ημπορώ κι ανθρώπους να κ'έω όπως άλλοι...
Τί θαύματα αρχίζω κι εγώ να κατορθώνω!

Και άμα εις τον κόσμο εδγήκε το μωρό,
εφώναξα απάνω εις την συγγίνην μου:
Κι εγώ, λοιπόν, ώ Πλάστα να πλάσω ημπορώ
ανθρώπους κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσίν μου;

Σαν να μη φθάνει τόση Ελλήνων πληρομονή,
ιδού! και άλλος Έλλην γεννάται από μένα...
καλέ αυτός ο κόσμος τί έχει να γενεί,
εάν καρπούς ο έρως παράγει ολοένα;

Ευθύς στο μοναστήρι σεisz, νέαι δεσπούναι,
ας μην αυξάνει πλέον αυτή η ανθρωπότης
μα και στα μοναστήρια νομίζω ότι είναι
προς δλάστησιν ανθρώπων μεγάλη γονιμότης.

Λοιπόν, πού να σας στείλω;... όπου και αν κλεισθήτε,
ο παντεπόπτης έρως θα έρχεται κρυφά,
παντού καρπούς γεννάει και αύξησιν θα δήτε
κι εις έμμηνα ο έρως και άμμηνα τρυφά.

B'

Ώ τέκνον μου, τον είπα, σπόταν μεγαλώσεις,
τα έργα του πατρός σου ποτέ μη μιμηθής,
αν θέλεις την ζωήν σου με λούλουδα να στρώσεις,
κι ως άλλη εκλαμπρότης και συ να τιμηθής.

Η γλώσσα σου για όλους να στάζει πάντα μέλι,
τα χράσπεδα των τόπων κυρίον να φιλείς,
ποιεί κλέδουν, ποιεί δεν κλέδουν γι αυτό να μη σε μέλει
οίγα να ακούεις, πολλά να μιμνείς.

Κι αν θέλεις την ζωήν σου, ν' ασφαλίσεις,
στη μέση σου το ξίφος να ζώσεις σε προτρέπω,
σε βεβαίω, ποτέ σου πως δεν θα πελεμήσεις,
και πως θα καμαρώνω κι εγώ που θα σε βλέπω!

Όλων τας γνώμας λέγε σπουδαίας και σοφάς,
την προσοπίδα σχίζε παντός της αρετής,
κι αν θέλεις του μπαμπά σου το ξύλο να μη φας,
ποτέ μη σου καπνίσει να γίνεις ποιητής.

Μα όλ' αυτά που είπα επήγαν στα χαμένα
το πλάσμα μου ανήκεν εις το ωραίον φίλον...
Ώ κόρη μου, και τώρα τί να ειπώ για σένα;
σ' εύχομαι πλούτον κάλλους και εκατοντάδα φίλων.

Βεβαίως θα μαντεύεις πως δεν θα σε προικίσω,
μαντεύεις ο μπαμπάς σου πως είναι ποιητής,
και στίχους ποιός θα θέλει γαμπρός να τον μετρήσω,
και μάλιστα αν τύχει κομπός νηγηγητής;

Εις τους κυρίους γέλα με δλέμματα γλυκά,
μήπως γελάσεις κάποιον, μονάκριδ' μου κόρη,
ούτε στιγμή μη λείπεις απ' τα εμπορικά,
κλέβε και κάπου κόπου κανέν' επανοφόρι.

Κι είθε και συ εν μέσω των άλλων δεσποινίδων
ν' αστράπτεις μιάν ημέρα εις όλους τους χορούς,
να γίνεσαι το θέμα και συ εφημερίδων,
και να στριφογυρνάεις εις ευγενών σωρούς.

Γ'

Έλα, καλή μου κόρη, και μες στην αγκαλιά μου,
τα πρώτα σου τα χάνια εγώ ας τάχω όλα
ώ! τράδα μου τα γένια και σέβνε τα μαλλιά μου,
και κάμε με να χαίρω, μικρούλα μου μαριόλα.

Πώς την καρδιά μ' ανοίγει το γέλιο του παιδιού μου,
και της ζωής ξεχνάω την πίκρα και τον πόνο!
να μου γελά το δλέπω και λέω μες στο νου μου:
πώς έτσι να γελοῖμε στα πρώτα χρόνια μόνο;

Ώ! πώς να σε καμαρώνω, γιατί δεν αμφιβάλλω
πως θα φανείς δικό μου εις όποιν κι αν σε δει...
και τώρα θεωρείται κατόρθωμα μεγάλο
νάχει κανείς δικό του μονάκριδο παιδί.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

·Η Ίστορία του Ποταμού

Από τον ΒΙΚΤΩΡΑ ΙΩ. ΠΑΝΑΡΕΤΟ

(Συνέχεια απ' το προηγούμενο)

Κατωτέρω εν τῇ ἐξιματηρήσει, κατά σειράν, τὸν ἐπὶ τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ Ποταμοῦ, κειμένων ἀκινήτων, θ' ἀναφέρομεν καὶ ἄλλο ἰδιόκτητον μεγάλο ἀκίνητον αὐτοῦ (ἀπέναντι στὴν Ἰλαριώτισσα).

Παραστατικὴ φράσις του, ὡς πρὸς τὰς ἐμπορικὰς του ἱκανότητας καὶ ἐπιδόσεις ἦτο ἡ κατωτέρω, τὴν ὁποίαν μοῦ διηγήθη γνωστὸν του πρόσωπον, ὅταν τοῦ εἶπε ὅτι εἶναι ἐμπορικὴ μεγαλοφυΐα «... ναι, ἀπὸ τῆς ἑνὸς μεγάλος λογὸς κάτω ἀπὸ μιά μικρὴ ἀράνα...».

Ἡ παραβολὴ αὐτὴ ἐννοεῖ ὅτι ἦτο μεγάλος ἔμπορος σὲ μικρὸ μέρος. Ὅπως π.χ. ἦσαν στὴν ἐποχὴν του οἱ Μιχαήλς Γ. Μεγαλοοικονόμος καὶ Γαβριήλ Χάρος.

Εἰς τὸ κύριον κατάστημά του ὁ Κοσμάς Γεωργίου Τσιτσιλίας — εἰς αὐτὸ ἦτο ἡ ἔδρα του — διεξήγαγε εἰσράτατον γενικὸν ἐμπόριον ἀπὸ τὸ 1880 — 1918, ὅτε ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν.

Εἰς τὸ κτίριον αὐτὸ ἐξεσχίσθησαν διάφορα ἐπαγγέλματα ἀπὸ διαφόρους ἐπαγγελματίας, ὡς κάτωθι:

1) Στέλιος Μεγαλοοικονόμος (Διακάκης) παντοπωλεῖον ἀπὸ τὸ 1922

2) Κρεοπωλεῖον Σταυρῆ Στέλιου

3) Ζαχαροπλαστεῖον Ἀναστασίου Πατρίκιου

4) Ξυλουργεῖον Νικολάου Μουρίκη. (Ἀπέθανε τὸ 1951 εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν)

5) Οἰκιακὰ σκευὴ ὁ Στυλιανὸς Ἐμμαν. Θεοδοωράκης (Κορδάτος) καὶ Σία

6) Ὑποδηματοποιεῖον Φώτῃ Σοφίου ἀπὸ τὸ 1926

7) Ἰωάννης Εὐθυμίου, τεχνίτης φρονιᾶς, γαμβρὸς τοῦ Ἐμμανουὴλ Καστρίσιου - Κουνενῶ ἀπὸ τὸ 1927

8) Παντοπωλεῖον τῶν α) Παναγιώτου Κ. Χλαμπέα (Ὁρφανῶ). — αὐτὸς ἀπέθανε τὸ 1957 εἰς ἡλικίαν περίπου 60 ἐτῶν — καὶ β) Ἰωάννου Σπύρου Κορωναίου (Μελοσπύρου) ἀπὸ τὸ 1945 — 1948 αὐτὸς ἀπέθανε τὸν Μάρτιον 1973 εἰς ἡλικίαν 66 ἐτῶν.

9) Ἐμπορικὸν καὶ παντοπωλεῖον Θεοδώρου Γ. Γερακίτη (Μανέα) περὶ τὸ 1951.

10) Κρεοπωλεῖον Ἰωάννου Νοταρᾶ (Χατζογιάννη) ἀπὸ τὰ Φριλιγιάνικα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1952.

11) Ξυλουργεῖον Κώστα Ἀθανασίου, περὶ τὸ 1954.

12) Ἐμπορογραφεῖον Πέτρου Σομίου ἀπὸ Μάρτιου 1959

13) Γραφεῖον Σκηνοῦργου Παναγιώτου Τηλεμάχου Μπελέση περὶ τὸ 1977

Οἰκοδεσφὴ Α' τοῦ Μενέλαου Κορωναίου.

Διάφορα ἐπαγγέλματα εἰς αὐτὴν τὴν οἰκοδομήν με διαφόρους ἐπαγγελματίας.

1) Ἐμπορικὸν Ἰωάννου Δημητρίου Πανάρετου (Τζόν) ἀπὸ 1919 — 1942. Ἀπέβισε στίς 1)7)28 εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν.

2) Χρυσοχοεῖον καὶ Ψιλικά Π. Μότη, 1925—39.

3) Ραφεῖον Παναγιώτου Μενελ. Κορωναίου (Σγόμπευ). Ὁ Παναγιώτης Μενελ. Κορωναῖος ἀπέθανε τὸ 1933 εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν, ὁ δὲ υἱὸς π.π. Μενέλαος ἀπέθανε τὸ 1977 εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν.

4) Χρυσοχοεῖον καὶ ὠρολογιοποιεῖον ὁ Παναγιώτης Μιχ. Πετρόχειλος.

5) Χρυσοχοεῖον καὶ ὠρολογιοποιεῖον ὁ Νικόλαος Παναγ. Μότης.

6) Παντοπωλεῖον ὁ Μηνᾶς Κοντολέων.

7) Ραφεῖον Πέτρου Σομίου

8) Ἐμπορικὸν καὶ Παντοπωλεῖον Ἰωάννου Π. Καλογρίδη

9) Ἐμπορικὸν Πέτρου Σκουζέ

10) Ἐπιλεποιεῖον Ζαχαρία Παναγιώτου Μεγάλου οἰκονόμου (Γουρουνλή). Ἀπέθανε, ἀπὸ καρδιά, στὴν Ἀθήνα τὸ 1965, εἰς ἡλικίαν 53 ἐτῶν.

11) Ὑποδηματοποιεῖον ὁ Ὀμηρος Ἰωάννου Ἀρναυτζίτης. Ἀπέθανε τὸν Φεβρουάριον 1985 εἰς ἡλικίαν 64 ἐτῶν.

12) Ὑδραυλικά Θεοδώρου Καδιέρη

13) Ἠλεκτροκίνητον καθαριστήριον καὶ πλυντήριο (ἡ «Πορφυροῦσα») οἱ ἀδελφοὶ Βρεττός, Μηνᾶς καὶ Παναγιώτης Προτοψάλτης (Τσαγκαριάνοι) ἀπὸ τὸν Μάιον 1962, ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀνέλαβε ὁ υἱὸς τοῦ Μηνᾶ, ὀνόματι Δημήτρης Προτοψάλτης καὶ τὸ συνεχίζει μέχρι καὶ σήμερον (1987).

Διάφοροι εἰς αὐτὴν ἐπαγγελλομένηται μὲ διάφορα ἐπαγγέλματα.

- 1) Κροεπωλεῖον Δημητρίου Μαγουνᾶ, περὶ τὸ 1890
- 2) Παντοπωλεῖον Μιχαὴλ Μεγαλοκονόμου (Λυσίου) περὶ τὸ 1895.

3) Σαγματοποιεῖν (δηλ. σαμάρια) Ἀθανασίου Κανκουσάκη (ἐκ Κρήτης).

4) Ὑποδηματοποιεῖον Χαριλάου Χαλαράμπου Κασιμάτη περὶ τὸ 1900 ἐπὶ 8 χρόνια.

Ὁ Χαρίλαος Κασιμάτης ἀπέθανε περὶ τὸ 1962 εἰς ἡλικίαν 88 ἐτῶν.

5) Κροεπωλεῖον καὶ Ταξέρνα, κάθε Κυριακῇ, Βασιλείου Στρατηγοῦ, 1909.

6) Κροεπωλεῖον Ἰωάννου καὶ Στρατῆ Μπαδέα (Καῖδου). Ὁ Ἰωάννης Μπαδέας - Καῖδός ἀπέθανε τὸ 1928 εἰς ἡλικίαν 54 ἐτῶν.

7) Παντοπωλεῖον Παναγιώτου Πρωτοψάλτη.

8) Ραφεῖον Παναγιώτου Μενελάου Κορωναίου (Σγόμπου).

9) Κροεπωλεῖον Σταυρῇ Στέλιου

10) Ραφεῖον Πέτρου Σαμίου

11) Ραφεῖον Παναγιώτου Κασιμάτη (ἀπὸ τῆς Καρδουνάδας) κάθε Κυριακῇ.

12) Ὑποδηματοποιεῖον Κυριάκου Λουράντου (ἀπὸ τὸ Λιθάδι).

13) Δερματοπωλεῖον Κωνσταντίνου Τσομπηρᾶ.

14) Ἐμπορογραφεῖον Δημητρίου Σπανέλλη.

15) Καθαριστήριον (παράρτημα τῆς ἀνωτέρω ἀναφερμένης «Πορφυροῦσας») 1964 — 1967.

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΣΜΑ ΤΣΙΤΣΙΛΙΑ
(κεῖται ἐπὶ τῆς στενῆς ὁδοῦ πρὸς Ψαλιδιάνικα - Κληματαριάνικα).

Εἰς τὴν αὐτὴν τὴν οἰκοδομὴν ἦσαν:

1) Ἠλεκτρικὴ ἐγκατάστασις Ποταμοῦ τοῦ Θεοδώρου Σουρῆ. Ἀπεθώσε τὸ 1973 εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν.

2) Σιδηρουργεῖον Τηλέμαχου Μπελέση. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1971 καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ υἱὸς τῶν Παναγιώτης.

Σημειώτεον ὅτι ὁ Γεώργιος Κωσμά Τσιτσιλίας ἀπέθανε τὸ 1930—31 εἰς ἡλικίαν 56 ἐτῶν.

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΕΜΜΑΝ. ΧΑΛΕΝΤΖΟΥ (Παπτοῦ)

Φωτογραφεῖον Ἐμμανουὴλ Δημ. Σοφίου μέχρι 15) 4) 1961. Ὁ Ἐμμαν. Χάλεντζος (Παπτοῦς) ἀπέθανε στίς 12) 3) 1945 εἰς ἡλικίαν 73 ἐτῶν.

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΝΕΛΛΗ (οἰκία)

1) Ἱατρεῖον ὁ ἱατρός Καλλίστρατος, ἀπὸ 1) 9) 52

2) Ὁ υἱὸς τοῦ Σταύρου Καλλίστρατος (ἐξ Αἰγύπτου) Ὀδοντιατρεῖον καὶ κατοικία.

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΜΗΝΑ ΜΟΛΟΥ, διώροφος (γωνία μὲ κεντρικὴν ὁδὸν Ποταμοῦ).

A) Εἰς τὸν ἄνω ὄροφον

1) Ἐστεγάσθη τὸ Εἰρηνοδικεῖον κατὰ τὸ 1890.

2) Ἐκεῖ εἶχε τὸ Συμβολαιογραφεῖον τοῦ ὁ Συμβολαιογράφου Ἀνδρέας Κατσούλης (κ. Μουτζουδέας) περὶ τὸ 1900.

3) Ἀτελιέ κοπτικῆς καὶ ραπτικῆς εἶχεν ἡ κυρία Μένης.

4) Ἐκεῖ εἶχε Ὀδοντιατρεῖον ὁ Ἰωάννης Μακρῆς (σημ. ἡ μητέρα τοῦ ἦτο ἀπὸ τὰ Ἀλοῦζιάνικα).

5) Ἐκεῖ εἶχε τὸ Ἱατρεῖον τοῦ ὁ ἱατρός Θεόδωρος Μαρέντης, ἐν συνεχείᾳ δὲ ἐκεῖ ἐχρησιμοποιήθη ὡς Ἀγροτικὸν Ἱατρεῖον ἀπὸ τὸν ἴδιον.

B) Τὸ ἰσόγειον

1) Περὶ τὸ 1900 ἦτο ταξέρνα τοῦ Παναγιώτη Βασιλάκη. Δημοτικὸς Πάρεδρος (φοροῦσε βράκες).

2) Παντοπωλεῖον Παναγιώτη Πρωτοψάλτη.

3) Παντοπωλεῖον Μηνᾶ Μουλοῦ.

Ἀναφέρω ἓνα χαρακτηριστικὸν πρὸς τέρεψιν:

Ὅταν ὁ τότε ντελάλης τοῦ Ποταμοῦ Ζαχαρόγιαννης διεφύμιζε τῆς Κυριακῆς στὸ παζάρι τοῦ Ποταμοῦ διάφορα εἶδη ἐμπορίου μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ ἐμπορεύματα τοῦ Μηνᾶ Μουλοῦ, διαλαλοῦσε: — «Ὁ Μηνᾶς ὁ Μουλὸς πωλεῖει στεφάνια τὰ ὅποιος θέλει νὰ δώσει τὰ διάολα στὸ κεφάλι του νὰ πάει ν' ἀγοράσει».

4) Κουρεῖον Παναγιώτου Κουλεντιανοῦ, ἕως τὸν Σεπτέμβριον 1958.

5) Παντοπωλεῖον καὶ εἶδη οἰκοδομῶν (σίδηρα, σιδηρικὰ διάφορα, τζάμια, πευροφῖνα, κλπ.) ἡ Ἑλένη Παναγ. Μουλοῦ (Μπουμπουλένα) ἀπὸ Σεπτέμβριον 1958.

6) Πρακτορεῖον ἐκδόσεως εἰσιτηρίων (ἀεροπορικῶν καὶ ἀτμοπλοικῶν) τοῦ Χειράκη (ἀπὸ τὰ Χριστοφοριάνικα) ἀπὸ τοῦ 1977.

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΚΑΗΡΟΝΟΜΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ ΦΩΤΕΙΝΟΥ (Σπυριδελῆ) διώροφος.

A) Ἀνώγειον

α) Ἦτο κατοικία Ἰωάννου καὶ Μπετίνας Μεγάλου οἰκονόμου (Μπερντιάν).

β) Ραφεῖον Ἀναργύρου Βαγγῆ (ἀπὸ τὸν Καραδᾶ) ἀπὸ τοῦ 1968.

B) Ἰσόγειον

1) Ἰχθυοπωλεῖον Φραντζέσκου Σαμίου (Τρίκου-

λη) από το 1895

2) Γενικόν έμπορίον ως καί παραγωγή ξερολούκου-
μα καί κουφέτα Μιχ. Μεγαλοοικονόμου, περί τό 1898.

3) Καφενεϊόν 'Ιωάννου Κωνστ. Κορωναίου (Μπε-
λόγιαννη)

4) Κρεοπωλείον 'Αναργύρου Φωτεινού (Στυρουλή)
από τό 1910

5) Ένα τμήμα αὐτοῦ, ἤτο Χρυσοχαεϊόν τοῦ Πανα-
γιώτη Μιχ. Πετροχειλίου κατά τά ἔτη 1931 — 1938.

6) Ταβέρνα Νικολάου Βρεττοῦ Φατσέα

7) Ταβέρνα Στρατῆ Νοταρά (ἀπό τὰ Φριλιγκιά-
να)

8) Κρεοπωλείον Κοσμά Μηνᾶ Νενέ.

Ταυτοχρόνως ἔκανε καί λαδεμπορίον ἀπό τοῦ 1958.
Έφερε μεγάλο ψυγεῖν τὸν 'Οκτώβριον τοῦ 1960. Έ-
κανε ἐπίσης καί ἔμπορίον ἀμύγδαλα ἀπό τοῦ 1963. Εἶ-
χε καί ἀντιπροσωπεΐαν φιλῶν ὑγραερίου τῆς ESSO
PAPPAS ἀπὸ 11)3)1966.

ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ- ΑΝΝΟΥ ΜΕΓΑΛΟΚΟΝΟΜΟΥ (Λυσσαίου)

'Ο Δημήτριος 'Ιωάννου Μεγαλοκονόμος (Λυσσαῖος)
ἀπέθανε τῷ 1943 εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν.

Εἰς τὴν οἰκοδομὴν αὐτὴν ἐστεγάσθησαν κατὰ και-
ροῦς καί εἰργάσθησαν πολλοὶ ἐπαγγελματίαι μὲ διά-
φορα ἐπαγγέλματα. Οὕτω:

1) Περί τό 1880 ὁ Γεώργιος Καψάνης (Βίζος), εἶ-
χεν ἔμπορικόν

2) 'Ο Σταῦρος Κων)νου Κορωναῖος (Μπελόσπι-
ρος) εἶχε παντοπωλεῖον.

Σημειώσεις: Τοῦ τό εἶχεν ἀνοίξει ὁ γαμβρός του
Κωνσταντῖνος 'Ανδρόνικος, Φαρμακοποιός ἐν Ποταμῷ
(ἀδελφός το ὙΠατά Θεόδωρου 'Ανδρόνικου, ἀπὸ τό
Κουσουνάρι).

'Ο φαρμακοποιός Κώστας 'Ανδρόνικος εἶχεν ἔλθει
ἀπὸ τὴν 'Αραβίαν καί εἶχε φέρει μαζί του καὶ ἓνα
'Αραπάκι. Ἡ γυναῖκα του ἦτο Μπελίτσα (ἀδελφὴ τοῦ
Μπελόσπιρου). Ἦτο καλὸτατος ἄνθρωπος, ἀγαπητός
ἀπὸ ὅλους.

3) Τῷ 1912 — 1917 εἶχε παντοπωλεῖον ὁ Σταυρια-
νός Στέλιος. 'Απέθανε μὲ τὴν γριόπτην τοῦ 1918)19.

Τὸν ἐκληρονόμησε ὁ Μιχαὴλ Μεγαλοοικονόμος (ὁ
Δήμαρχος) ὁ ὁποῖος καί διέλυσε τὸ κατάστημα τοῦ ἀ-
ποθανόντος.

4) Τῷ 1918 τὸ εἶχε καφενεῖον ὁ Χαράλαμπος Σπύ-
ρου Μιχαλακάκης (Τσικαλο - Χαράλαμπος).

Σημειώτεον ὅτι ὁ Τσικαλο - Χαράλαμπος ἀπέθανε τῷ
1978 εἰς ἡλικίαν 104 ἐτῶν.

Ἦτο φαινόμενον ἀντοχῆς καί καλῆς ὑγείας, σωμα-
τικῆς, πνευματικῆς, ψυχικῆς, διανοητικῆς.

'Ανεδοκατέβαινε πεζῇ ἀπὸ τὸ σπῆτι του (κοντὰ
στοὺς Πενταγιοὺς) εἰς τὸν Πύργον του Ποταμοῦ τα-
κτικώτατα, σχεδὸν κάθε ἡμέραν. 'Αλλ' ὅχι μόνον αὐ-
τό: ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ποταμὸν στήν 'Αγίαν Πελαγίαν ἀ-
νεδοκατέβαινε συχνὰ μὲ τὰ πόδια.

Αὐτὰ δὲ μέχρι τῆς παραμονῆς τοῦ θανάτου του.

Ἡ σύζυγός του Μεταξούλα ἀπέθανε τῷ 1959 εἰς ἡ-
λικίαν 80 ἐτῶν.

5) Οἱ Μηνᾶς καί Κώστας Πελοπούλοι εἶχον ἐκεῖ
καφενεῖον τό 1924.

6) Καφενεῖον εἶχεν ἐκεῖ, ἐπίσης, ὁ Γαβριήλ Σταυ-
ρινός, περί τό 1931.

7) Καφενεῖον ἐπίσης ἐκεῖ εἶχεν ὁ Έμμανουήλ Γε-
ωργίου Καλλίγερος περί τό 1934.

8) Καφενεῖον ἐπίσης ὁ Κώστας Έμμαν. Χλέντζος
(Παππούς) 1936 — 1938.

9) Καφενεῖον ἐπίσης κατόπιν ἀπὸ τό 1938 ὁ Δη-
μήτριος 'Ιωάννου Πανάρετος. Τὴν 8)4)1963 ἔφερε
στο καφενεῖον μπιλιαρδάκι.

Τὸν 'Οκτώβριον τοῦ 1966 ἀνεκαίνισε τὸ μαγαζί.
'Απέθανε τὴν 28)1)1970 εἰς ἡλικίαν 63 ἐτῶν. Τὸ
ἀνέλαβε κατόπιν τὸ καφενεῖον καί τὸ ἐσυνέχισε ἡ σύ-
ζυγός του Θεοδωρούλα, ὁ υἱός του Αἰμίλιος καί ὁ Έμ-
μανουήλ Θεοδωροῦ Κομηνός (Μάγειρας) ἕως τὸν 'Ι-
ούνιον τοῦ 1971.

10) Κατόπιν ἔγινε ἐργαστήριον γυναικείων φορε-
μάτων τῆς Σταυρούλας Γκουζούση, τὸν 'Ιούνιον τοῦ
1972.

11) Έπειτα ἔγινε ἀποθήκη γεωργικῶν φαρμάκων
τοῦ ἐκ τοῦ χωρίου 'Αλοϊσιάνικα Σαμίον - Χαμουζᾶ.

(Συνεχίζεται)

